

Ongedocumenteerden in opvanglocaties van HVO- Querido

Welbevinden, gezondheid en gedachten over de toekomst

Ongedocumenteerden in opvanglocaties van HVO- Querido

Welbevinden, gezondheid en gedachten over de toekomst

Auteurs
Diane Bulsink
Loes Kok

Met medewerking van
Nadia Buiten
Micky Out

Utrecht, juli 2023

Inhoud

	Samenvatting	4
1	Inleiding	7
2	Methode van onderzoek	9
3	Beschrijving van de respondenten	11
4	Welbevinden en gezondheid	15
5	Gedachten over de toekomst	23
6	Conclusies	31
	Bijlage 1: Land van herkomst bewoners 0-meting	33
	Bijlage 2: Land van herkomst bewoners 1- meting	34

Samenvatting

Per 1 juli 2019 is het uitvoeringsplan 24-uursopvang ongedocumenteerden in werking getreden. Bij dit plan worden ongedocumenteerden opgevangen op zes locaties van HVO-Querido waarbij zij toegang hebben tot 24-uursopvang in zelfbeheer. Bewoners worden begeleid bij het toewerken naar een duurzaam toekomstperspectief. De opvang is onderdeel de pilot Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV).

HVO-Querido laat de ontwikkelingen binnen de uitvoering van dit nieuwe plan volgen door middel van onderzoek en heeft het Verwey-Jonker Instituut gevraagd om een deel van dit onderzoek uit te voeren. Hiervan doen we in dit rapport verslag.

Het onderzoek heeft tot doel om meer zicht krijgen op eventuele ontwikkelingen in de ervaren kwaliteit van leven en perspectief bij de ongedocumenteerden die in de locaties met zelfbeheer wonen. De volgende vragen staan centraal:

- Hoe ervaren deelnemers de kwaliteit van hun leven en hun perspectief (op een toekomst) bij start van deelname/bewoning van de 24-uurs opvanglocatie?
- Welke verandering in kwaliteit van leven en perspectief ervaren deelnemers tijdens hun verblijf in de opvanglocatie?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden werden een 0-meting (aan het begin van het verblijf in de 24-uursopvang) en 1-meting (nadat bewoners al een tijd in de 24-uursopvang wonen) gedaan. De metingen bestonden beide uit een enquête onder (dezelfde) bewoners van vijf¹ opvanglocaties in zelfbeheer² en tien interviews met bewoners ter verdieping van de resultaten van de enquête. Hieronder vatten we de uitkomsten samen.³

Algemeen welbevinden is laag

Het algemeen welbevinden onder de bewoners van de zelfbeheerde opvang is over het algemeen laag. Gemiddeld geven zij een 5,6 als cijfer aan hun leven en meer dan de helft van de bewoners geven als rapportcijfer een onvoldoende aan hun leven. Als reden hiervoor noemen bewoners dat zij geen invulling aan hun leven kunnen geven, meestal gecombineerd met dat zij geen verblijfsvergunning hebben. Ook een slechte psychische of lichamelijke gezondheid wordt vaker als reden genoemd.

- 1 De Marnixstraat is op het moment dat de enquêtes worden afgenomen nog niet geopend, vandaar dat deze locatie niet in meegenomen in het onderzoek.
- 2 In totaal vulden 51 bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer de eerste vragenlijst in. Van deze respondenten, vulden 29 bewoners ook de tweede vragenlijst in.
- 3 De resultaten van de 0-meting vormen hiervan de basis met daarbij de informatie vanuit de verdiepende interviews. Relevante verschillen in uitkomsten tussen de 1-meting en de 0-meting worden benoemd. Ook wordt aanvullende informatie gegeven vanuit extra vragen in de enquête van de 1-meting.

Bewoners hebben veel fysieke klachten en mentale problemen

Bewoners hebben vaak problemen met hun fysieke gezondheid en/of mentale klachten. De meeste geïnterviewde bewoners rapporteren stressklachten, door de situatie waarin zij verkeren. Uit een vergelijking met een cliëntonderzoek onder bewoners van HVO-Querido, blijkt dat de ongedocumenteerden die op de vijf opvanglocaties wonen zich met name minder vrolijk en gezond voelen dan de andere bewoners van HVO-Querido. Dit illustreert de kwetsbaarheid van de doelgroep.

Geïnterviewde bewoners zijn over het algemeen tevreden over het wonen bij HVO-Querido

Uit de verdiepende interviews blijkt verder dat bewoners over het algemeen tevreden zijn over het wonen bij HVO-Querido. Ongeveer de helft van de bewoners is positief over het wonen op de HVO-Querido locatie, de andere helft is niet per se positief maar geeft aan dat het beter is dan het alternatief; op straat slapen. Uit de interviews blijkt verder dat het voor bewoners belangrijk is dat zij iets te doen hebben.

Bewoners voelen zich gezonder en gelukkiger sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen

Een ruime meerderheid van de bewoners geeft aan dat zij zich gelukkiger voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen. Zij noemen hiervoor als reden dat zij nu in elk geval een (goede) opvangplek hebben in plaats van dat zij op staat moeten slapen of dat deze opvang beter is dan de opvang waar zij hiervoor verbleven. Verder geeft de helft van de bewoners aan dat zij zich gezonder voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen. Belangrijke redenen hiervoor zijn dat zij nu naar een dokter en/of psycholoog kunnen en doordat dat zij nu minder stress en meer rust ervaren.

Minder bewoners geven na verloop van tijd aan dat zij goed kunnen nadenken en gelukkig zijn, wel kunnen meer bewoners goed voor zichzelf zorgen.

Wat opvalt is dat meer bewoners nadat zij een tijd bij HVO-Querido wonen, goed voor zichzelf kunnen zorgen. Het lijkt er dus op dat het wonen in de opvang zijn vruchten heeft afgeworpen en ervoor heeft gezorgd dat bewoners minder gehospitaliseerd raken. Tegelijkertijd geven minder bewoners na verloop van tijd aan dat zij goed kunnen nadenken en gelukkig zijn. Mogelijk houdt dit verband met het naderende einde van de tijd dat zij op de locatie mogen verblijven en/of afnemende kansen op een verblijfsvergunning.

Bewoners denken vaak na over de toekomst, maar vinden dit moeilijk.

Een meerderheid van de bewoners vindt het moeilijk om over de toekomst na te denken, veelal omdat deze onzeker is. Hoewel bewoners vaak nadenken over de toekomst, kunnen zij hier tegelijkertijd geen inhoud aan geven omdat deze in hun ervaring afhangt van of zij een legale status krijgen. Dit is vaak ook de reden dat bewoners geen plannen hebben gemaakt voor de komende vijf jaar. Bewoners geven verder wel aan dat zij beter over de toekomst nadenken sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen. Voornamelijk doordat ze een verblijfplek hebben en hier tot rust kunnen komen.

Nadenken over de toekomst wordt na verloop van tijd moeilijker

Uit de interviews nadat bewoners al een tijd in de opvang verblijven komt sterker naar voren dat bewoners het nadenken over de toekomst vermijden omdat dit moeilijk is, dan dat het geval was bij de interviews aan het begin van het verblijf. Mogelijk komt dit doordat de kansen op een verblijfsvergunning bij de bewoners die nog in de opvang verblijven gaandeweg afnemen en/of zij de opvang waarschijnlijk op korte termijn zullen moeten verlaten waarna zij geen vervolgplek aangeboden krijgen.

Bewoners zien doorgaans nog kansen voor legaal verblijf in Nederland en houden hier sterk aan vast

Meer dan driekwart van de bewoners geeft aan dat een (goede) toekomst in het land van herkomst niet mogelijk is. In de verdiepende interviews aan het begin van het verblijf geven alle geïnterviewde bewoners aan dat er nog juridische mogelijkheden voor hen zijn voor legaal verblijf in Nederland. Ook in de verdiepende interviews nadat bewoners al een tijd in de opvang verblijven, geven bewoners aan dat zij aan het proberen zijn om een verblijfsvergunning te krijgen. Zij zien doorgaans geen ander perspectief dan in Nederland blijven en houden sterk vast aan hun pogingen om een verblijfsvergunning te krijgen.

Traject 'toekomstoriëntatie' vaak onbekend

Het traject 'toekomstoriëntatie' richt zich op vrijwillige terugkeer. Bewoners die gestart zijn dit traject geven aan dat zij minder makkelijk over de toekomst kunnen nadenken dan bewoners die niet met het traject gestart zijn (beide factoren hangen sterk samen). Mogelijk komt dit doordat bewoners met dit traject starten wanneer er geen juridische mogelijkheden meer zijn voor legaal verblijf in Nederland en zij tegelijkertijd geen mogelijkheden zien voor een (goede) toekomst in het land van herkomst. Opvallend is dat veel van de geïnterviewde bewoners nog niet eerder van het traject 'toekomstoriëntatie' hebben gehoord. De opzet van het uitvoeringsplan 24-uursopvang ongedocumenteerd is bij hen dus niet goed bekend.

Weinig suggesties voor verbetering door bewoners

Er worden weinig suggesties gedaan voor hoe de medewerkers van HVO-Querido er voor kunnen zorgen dat bewoners (nog) beter over hun toekomst kunnen nadenken. Over het algemeen geven bewoners aan dat zij tevreden zijn met de hulp van de medewerkers. Enkele bewoners geven wel suggesties voor verbetering. Deze richten zich echter niet zozeer op hulp om er voor te zorgen dat zij (nog) beter over hun toekomst kunnen nadenken, maar gaan over hulp van medewerkers in algemene zin (bijvoorbeeld bij doktersbezoek of een advocaat regelen).

Belangrijkste conclusie: meer rust, maar het werken aan toekomstperspectief blijft moeilijk

De rol van HVO-Querido is met name het faciliteren van stabiele huisvesting waardoor de bewoners de rust en de ruimte krijgen om aan hun perspectief te werken. Afsluitend kunnen we concluderen dat de bewoners door het wonen op de opvanglocatie in zelfbeheer van HQO-Querido meer rust ervaren en doorgaans tevreden zijn over het wonen hier. Tegelijkertijd blijft het werken aan toekomstperspectief moeilijk. Hoewel bewoners vaak nadenken over de toekomst, kunnen zij hier tegelijkertijd geen inhoud aan geven omdat deze vanuit hun perspectief afhangt van of zij een legale status krijgen. Bewoners zien vaak geen mogelijkheden voor een (goede) toekomst in het land van herkomst en houden sterk vast aan hun pogingen om een Nederlandse verblijfsvergunning te krijgen.

1 Inleiding

Per 1 juli 2019 is het (2-jarig) uitvoeringsplan 24-uursopvang ongedocumenteerden in werking getreden. Bij dit plan worden ongedocumenteerden⁴ opgevangen op zes locaties van HVO-Querido waarbij ongedocumenteerde bewoners toegang hebben tot 24-uursopvang in zelfbeheer. Bewoners worden begeleid bij het toewerken naar een duurzaam toekomstperspectief. Perspectief kan volgens de visie van de gemeente Amsterdam legaal verblijf zijn, terugkeer naar het land van herkomst of doormigratie naar een derde land.⁵ Om hieraan te werken krijgen bewoners maximaal anderhalf jaar opvang. De opvang is onderdeel de pilot Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV).⁶

HVO-Querido heeft de ontwikkelingen binnen de uitvoering van dit nieuwe plan laten volgen door middel van onderzoek. Het doel van het onderzoek was het in kaart brengen van de verwachtingen van betrokkenen (ongedocumenteerden, begeleiders en andere stakeholders) en hoe zelfbeheer in de praktijk vorm krijgt. Dit onderdeel van het onderzoek is door onderzoekers van HVO-Querido uitgevoerd. Daarnaast had het onderzoek tot doel om meer

zicht krijgen op eventuele ontwikkelingen in de ervaren kwaliteit van leven en perspectief bij de ongedocumenteerden die in de locaties met zelfbeheer wonen. De uitvoering van dit deel is uitgevoerd door onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut en hiervan doen we in dit eindrapport verslag.

Hierbij staan de volgende vragen centraal:

- Hoe ervaren deelnemers de kwaliteit van hun leven en hun perspectief (op een toekomst) bij start van deelname/bewoning van de 24-uursopvanglocatie?
- Welke verandering in kwaliteit van leven en perspectief ervaren deelnemers tijdens hun verblijf in de opvanglocatie?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden werden een 0-meting (aan het begin van het verblijf in de 24-uursopvang) en 1-meting (nadat bewoners al een tijd in de 24-uursopvang wonen) gedaan. De 0-meting bestond uit een enquête onder bewoners van vijf⁷ opvanglocaties in zelfbeheer en tien interviews met bewoners ter verdieping van de resultaten van deze enquête. De 1-meting bestond uit een enquête onder de bewoners die eerder de enquête voor de 0-meting invulden, en tien interviews met bewoners ter verdieping van de resultaten van de enquête van de 1-meting.

4 Onder ongedocumenteerden worden migranten verstaan die in Nederland een (deel van een) asielprocedure hebben doorlopen of zich daar in bevinden, maar (nog) geen verblijfsvergunning voor Nederland hebben ontvangen. Zij hebben geen rechtmatig verblijf in Nederland, maar vertrekken om uiteenlopende redenen ook niet naar een ander land.

5 In de praktijk verdwijnen mensen ook vaak de illegaliteit in.

6 Zie: [RGOA](#) | [LVV](#)

7 De Marnixkade was op het moment dat de enquêtes werden afgenomen nog niet geopend, vandaar dat deze locatie niet in meegenomen in het onderzoek.

Leeswijzer

We beschrijven in het volgende hoofdstuk eerst de methode van onderzoek. In hoofdstuk drie gaan we in op de achtergrondgegevens van de bewoners die de enquêtes invulden en degenen die deelnamen aan de verdiepende interviews. In de hierop volgende hoofdstukken bespreken we de uitkomsten van het onderzoek. In hoofdstuk vijf staat het welbevinden en de gezondheid (in brede zin) van de bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer centraal. In het hoofdstuk zes gaan we vervolgens in op hun ervaren toekomstperspectief en het nadenken over de toekomst. Hierbij vormen de resultaten van de 0-meting de basis met daarbij de informatie vanuit de verdiepende interviews. Relevante verschillen in uitkomsten tussen de 1-meting en de 0-meting worden benoemd. Ook wordt aanvullende informatie gegeven vanuit de extra vragen in de enquête van de 1-meting. We sluiten het rapport af met de conclusies.

2 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk bespreken we de methode van onderzoek. We bespreken hierbij eerst de enquêtes en daarna de verdiepende interviews.

2.1. De enquêtes

De enquêtes voor de 0-meting en 1-meting zijn afgenomen bij bewoners van vijf opvanglocaties in zelfbeheer van HVO-Querido: Plantage Muidergracht, Pieter Aertzstraat, Gerard Doustraat, van Leijenberghlaan en Overhoeks (tegenwoordig de Lidostraat)⁸. De enquêtes werden afgenomen door onderzoeksassistenten die hiervoor speciaal door HVO-Querido werden ingehuurd⁹ en junior onderzoekers van HVO-Querido. Voor de bewoners waren ook vertaalde versies van de enquêtes in het Engels, Arabisch, Farsi en Tigrinya beschikbaar. Bij vragen of voor hulp bij het invullen van de vragenlijst, konden zij terecht bij de onderzoeksassistenten/junior onderzoekers. Omdat praten over de toekomst voor bewoners moeilijk kan zijn en mogelijk negatieve gevoelens kan oproepen, beschikten de onderzoeksassistenten/junior onderzoekers over een 'hulpkaart'. Hiermee werden bewoners geïnformeerd over bij wie zij terecht zouden kunnen voor hulp.

8 De Marnixstraat is op het moment dat de enquêtes voor de 0-meting worden afgenomen nog niet geopend, vandaar dat deze locatie niet in meegenomen in het onderzoek.

9 HVO-Querido was verantwoordelijk voor de afname van de enquêtes en de respons.

De enquête bestond bij de 0-meting en de 1-meting uit dezelfde vragen over gezondheid (vanuit de positieve gezondheidsvragenlijst¹⁰) en over toekomstperspectief. Bij de 1-meting zijn nog extra vragen toegevoegd over of er iets is veranderd in hoe gelukkig en gezond de respondent zich voelt sinds diegene op de 24-uursopvang in zelfbeheer woont en waardoor dit komt. Ook is er na de vraag over of de respondent zich sinds diegene bij HVO-Querido woont beter kan nadenken over de toekomst dan hiervoor, een extra open vraag gesteld over waardoor dit komt. Voorafgaand aan het invullen van deze vragen, werd om toestemming gevraagd voor het gebruik van de antwoorden voor het onderzoek.

We hebben de data vanuit de enquête van de 0-meting geanalyseerd. Hierbij hebben we ook gekeken of de verschillende variabelen en achtergrondkenmerken vanuit de enquête met elkaar samenhangen. Indien dit het geval is en er sprake is van een relevante samenhang, vermelden we dit in het rapport. Vervolgens hebben we gekeken naar (marginaal¹¹) significante¹² verschillen tussen de 0-meting en de 1-meting (bij de groep respondenten die beide enquêtes invulden) op basis van een Wilcoxon test (tweezijdig getoetst). Ook hebben we gekeken naar relevante verschillen in de open-antwoorden. Wanneer er zich veranderingen hebben voorgedaan tussen beide metingen, dan vermelden we deze in het rapport. Daarnaast hebben we de antwoorden op de extra toegevoegde vragen¹³ bij 1-meting geanalyseerd. De uitkomsten hiervan worden eveneens in dit eindrapport weergegeven.

10 Huber, zie ook: iph-eenvoudige-tool-mpg.pdf (mijnpositievegezondheid.nl).

11 $p < 0,10$

12 $p < 0,05$

13 Deze vragen gaan over of er iets is veranderd in hoe gelukkig en gezond de respondent zich voelt sinds diegene op de 24-uursopvang in zelfbeheer woont en waardoor dit komt. En na de vraag 'Kun je sinds je hier woont beter nadenken over je toekomst dan hiervoor?' is ook gevraagd waardoor dit komt.

2.2. De verdiepende interviews

Aan het eind van beide enquêtes konden bewoners aangeven of zij eventueel aan een interview zouden willen meewerken. Van degenen die aangaven te willen meewerken zijn bij zowel de 0-meting als de 1-meting, tien bewoners geselecteerd voor deelname aan een verdiepend interview. We hebben geprobeerd om te zorgen voor een zo goed mogelijke vertegenwoordiging vanuit de vijf verschillende locaties. Verder hebben we rekening gehouden met een spreiding naar herkomst(land), geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en verblijfsduur in Nederland.

De interviews zijn in het Nederlands en Engels afgenomen. Eén interview van de 0-meting vond plaats in het Frans, waarbij gebruik is gemaakt van een tolk. Bij de 0-meting zijn vier interviews face-to-face op de opvanglocatie afgenomen, de andere interviews waren telefonisch door de situatie en maatregelen m.b.t. het corona-virus. Bij de 1-meting zijn negen interviews face-to-face gedaan (acht op de opvanglocatie en één bij het Wereldhuis¹⁴) en één interview vond plaats via video-bellen. Bewoners gaven voorafgaand aan het interview toestemming voor het gebruik van de informatie hieruit voor het onderzoek. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp, werd voorafgaand aan een interview een bij de bewoner betrokken begeleider op de hoogte gesteld. Ook namen de interviewers een 'hulpkaart' mee, waarmee bewoners geïnformeerd konden worden over bij wie zij terecht zouden kunnen voor hulp.

De interviews zijn afgenomen aan de hand van een topiclijst. Tijdens de interviews van de 0-meting stond de ervaren kwaliteit van leven en perspectief bij het verblijf in de 24-uursopvang centraal. Bij de interviews van de 1-meting lag meer nadruk op veranderingen die zich hierin hebben voorgedaan tijdens het verblijf. We hebben de informatie vanuit de interviewverslagen bij beide metingen in een overzichtsdocument op onderwerp bij elkaar gezet en geanalyseerd. De uitkomsten van de interviews van beide metingen worden afzonderlijk weergegeven in dit rapport.

¹⁴ Een centrum vanuit de kerk voor mensen zonder verblijfsvergunning.

3 Beschrijving van de respondenten

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de bewoners die de enquêtes van de 0-meting en 1-meting invulden. Hierna beschrijven we de bewoners die deelnamen aan de verdiepende interviews bij de 0-meting en 1-meting.

3.1. Respondenten die de enquête invulden

In totaal vulden 51 bewoners van de ca. 250 bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer de eerste vragenlijst in (20%).¹⁵ Van deze respondenten, vulden 29 bewoners ook de tweede vragenlijst in (57%). Dit deden ze gemiddeld zeven maanden nadat ze de eerste vragenlijst invulden. Minimaal zes maanden later en maximaal tien maanden later.

Toen de tweede vragenlijst werd afgenomen waren 13 van de 51 bewoners inmiddels vertrokken (meestal naar een AZC of het Leger des Heils en van één bewoner is bekend dat deze een verblijfsvergunning had gekregen), vier bewoners hadden de eerste vragenlijst anoniem ingevuld (waardoor zij niet konden worden gevraagd om deel te nemen aan de tweede enquête) en vijf bewoners werden niet bereikt voor het invullen van de tweede vragenlijst.

0-meting

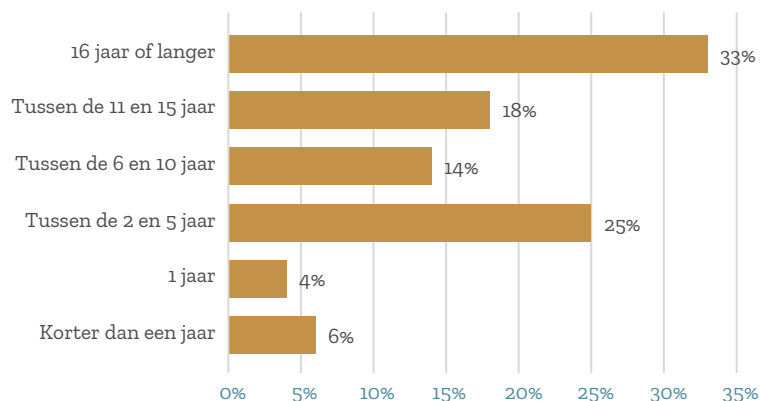
Van de 51 bewoners die de eerste vragenlijst invulden, woont iets meer dan een kwart (27%) op locatie Plantage Muidergracht, een vijfde (20%) woont op de Pieters Aertzstraat, eveneens een vijfde (20%) woont op de van Leijenberghlaan, bijna een vijfde (17%) woont op de Gerard Doustraat en ongeveer een zesde (16%) op Overhoeks. Gemiddeld wonen de respondenten zeven maanden op een van deze locaties voordat zij de vragenlijst invullen. Dit loopt uiteen van bewoners die nog geen maand op de opvanglocatie wonen, tot maximaal negentien maanden voordat de vragenlijst wordt ingevuld. Op één respondent na (deze is na drie maanden gewisseld van locatie) hebben alle bewoners op één locatie gewoond.

De respondenten zijn tussen de 19 en 69 jaar oud, de gemiddelde leeftijd is 43 jaar. Verder is het overgrote deel (86%) van de bewoners die de vragenlijst hebben ingevuld man, iets meer dan een tiende (12%) is vrouw en één respondent (2%) identificeert zich anders.

Een derde (33%) van de respondenten is langer dan zestien jaar in Nederland. Bijna een vijfde (18%) is tien tot vijftien jaar in Nederland, ongeveer een zevende (14%) is zes tot tien jaar in Nederland, een kwart (25%) is twee tot vijf jaar in Nederland, bijna een op twintig (4%) is een jaar in Nederland en iets meer dan een op twintig (6%) is minder dan een jaar in Nederland (zie figuur 1 hieronder). De bewoners die de vragenlijst invulden zijn afkomstig uit vierentwintig verschillende landen van herkomst, veelal gaat het om Nigeria (12%), Egypte (12%), Oeganda (8%) en Irak (8%). Zie de bijlage 1 voor een volledig overzicht van de landen van herkomst.

¹⁵ Het was vanwege de situatie en de maatregelen m.b.t. het coronavirus lastig om bewoners te werven en niet alle bewoners stonden er voor open om een vragenlijst in te vullen over dit onderwerp.

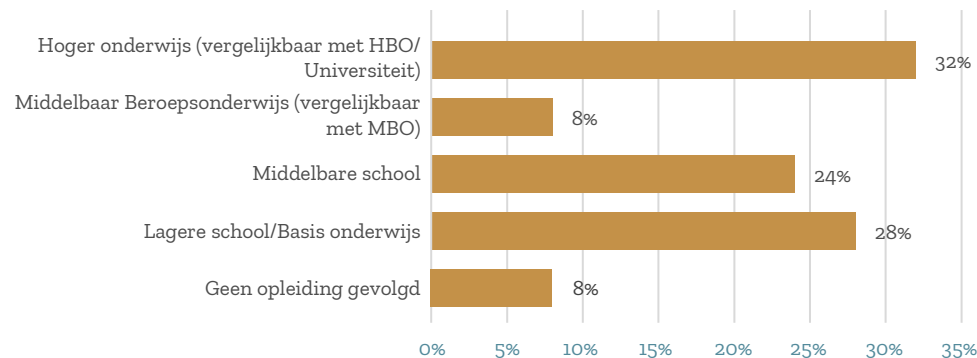
Figuur 1: Hoe lang ben je al in Nederland? (n=51)

Bijna een tiende (8%) van de respondenten heeft geen opleiding gevolgd. Ongeveer een derde (28%) van de respondenten heeft alleen de lagere school/basisonderwijs gevolgd, waarvan bijna driekwart (71%) dat ook heeft afgerond. Bijna een kwart (24%) van de respondenten heeft de middelbare school gevolgd, waarvan een ruime meerderheid (58%) dit heeft afgerond. Verder heeft bijna een tiende (8%) van de respondenten het middelbaar beroepsonderwijs gevolgd, waarvan driekwart dit heeft afgerond. Tot slot heeft ongeveer een derde (32%) van de respondenten hoger onderwijs gevolgd, waarvan bijna zeven op de tien (69%) dit heeft afgerond¹⁶ (zie figuur 2).

¹⁶ Mogelijk wordt het grote aandeel van de respondenten dat hoger onderwijs heeft gevolgd veroorzaakt door een selectie-bias, d.w.z. dat hoger opgeleide bewoners vaker wilden en/of konden meewerken aan de enquête dan de lager opgeleide bewoners.

Figuur 2: Hoogst gevolgde opleiding (n=50)

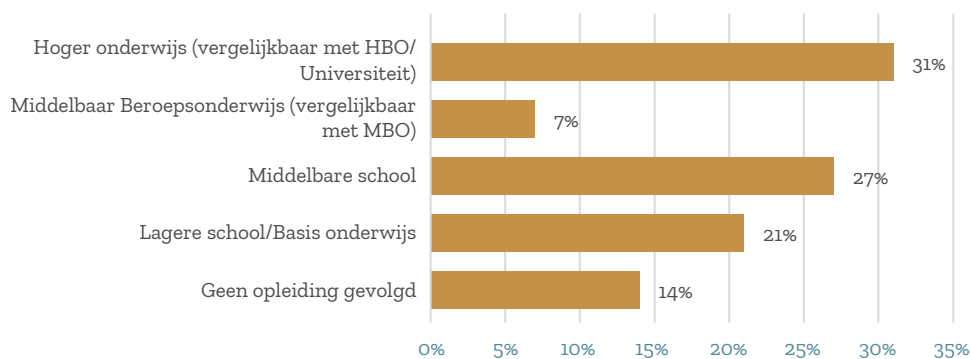
1-meting

Van de 29 bewoners die de tweede vragenlijst invulden, woont ongeveer een derde (31%) op locatie Plantage Muidergracht, ongeveer een derde woont op de Pieters Aertzstraat (31%), bijna een vijfde (17%) woont op de Gerard Doustraat, ongeveer een vijfde woont (17%) op Overhoeks en één respondent woont op de van Leijenberghlaan (3%). Gemiddeld wonen de respondenten vijftien maanden op een van deze locaties voordat zij de tweede vragenlijst invullen. Dit loopt uit een van bewoners die negen maanden op de opvanglocatie wonen, tot maximaal vierentwintig maanden voordat de tweede vragenlijst wordt ingevuld. Op één respondent na (deze is na drie maanden gewisseld van locatie) hebben alle bewoners op één locatie gewoond.

De respondenten zijn tussen de 20 en 62 jaar oud, de gemiddelde leeftijd is 46 jaar. Verder zijn bijna alle bewoners man (90%), één respondent is vrouw (3%) en twee respondenten (7%) hebben niet aangegeven wat hun geslacht is. De bewoners die de tweede vragenlijst invulden zijn afkomstig uit zeventien verschillende landen van herkomst. De grootste groep bewoners, namelijk ongeveer een vijfde (21%) komt uit Egypte. Zie de bijlage 2 voor een volledig overzicht van de landen van herkomst.

Iets meer dan een tiende (14%) van de respondenten die de tweede vragenlijst invulden, heeft geen opleiding gevolgd. Ongeveer een vijfde (21%) van de respondenten heeft alleen de lagere school/basisonderwijs gevolgd, waarvan de helft (50%) dat ook heeft afgerond. Bijna een derde (27%) van de respondenten heeft de middelbare school als hoogst genoten opleiding, waarvan meer dan de helft (63%) dit heeft afgerond. Bijna een tiende (7%) van de respondenten heeft middelbaar beroepsonderwijs gevolgd, waarvan de helft dit heeft afgerond.. Bijna een derde (31%) van de respondenten heeft hoger onderwijs gevolgd, waarvan meer dan driekwart (78%) dit heeft afgerond (zie figuur 3 hieronder)¹⁷.

Figuur 3: Hoogst gevolgde opleiding (n=29)

¹⁷ De vraag naar opleiding is niet gesteld in de tweede vragenlijst, gegevens zijn gebaseerd op de informatie uit de eerste vragenlijst.

3.2. Bewoners die deelnamen aan de verdiepende interviews

Bij zowel de 0-meting als de 1-meting is met tien bewoners die de enquête invulden een verdiepend interview gehouden.

0-meting

Twee bewoners van elk van de locaties van HVO-Querido (Plantage Muidergracht, Pieters Aertzstraat, van Leijenberghlaan, Gerard Doustraat en Overhoeks) werden geïnterviewd voor de 0-meting. De geïnterviewde bewoners wonen gemiddeld tien maanden in de LVV van HVO-Querido voordat ze geïnterviewd werden¹⁸. Dit loopt uiteen van bewoners die vier maanden in de opvang wonen, tot maximaal achttien maanden.

De geïnterviewde bewoners zijn tussen de 19 en 58 jaar oud, de gemiddelde leeftijd is 41 jaar. Acht geïnterviewden zijn man en twee vrouw. Verder wonen vier geïnterviewde bewoners tussen de twee en vijf jaar in Nederland. Twee geïnterviewden wonen hier zes tot tien jaar en vier geïnterviewden wonen meer dan zestien jaar in Nederland. Drie van de tien geïnterviewde bewoners komen oorspronkelijk uit Oeganda, twee komen uit Egypte en de overige vijf geïnterviewden komen uit de volgende landen: Algerije, Irak, Ivoorkust, Nigeria en Suriname. Drie van de tien geïnterviewde bewoners heeft het basisonderwijs als hoogst gevolgde opleiding. Alle drie de bewoners hebben dit ook behaald. Vier hebben de middelbare school als hoogst gevolgde opleiding, waarvan twee deze opleiding hebben behaald. Eén bewoner heeft het MBO gevolgd, maar niet behaald. Verder hebben twee bewoners het HBO gevolgd, waarvan één dit heeft behaald.

¹⁸ Nadat de enquêtes zijn gedaan, zijn de verdiepende interviews gehouden. Dit biedt een logische verklaring voordat de geïnterviewde bewoners gemiddeld 3 maanden langer op de HVO-Querido locatie wonen, dan dat de respondenten die de enquête invulden.

De bewoners die deelnamen aan de verdiepende interviews, wijken qua achtergrondgegevens niet opvallend af van degenen die de enquête invulden.

1-meting

Van de geïnterviewde bewoners bij de 1-meting wonen er vier op de locatie Plantage Muidergracht, drie op de Pieters Aertzstraat, twee op de Overhoeks en één op de Gerard Doustraat.¹⁹ De geïnterviewde bewoners wonen gemiddeld eenentwintig maanden in de LVV van HVO-Querido voordat ze geïnterviewd werden.²⁰ Dit loopt uiteen van bewoners die elf maanden in de opvang wonen, tot maximaal dertig maanden. Zes van geïnterviewden wonen al langer dan anderhalf jaar in de LVV.²¹ Doordat de interviews gemiddeld een half jaar na de enquête zijn afgenomen, verschilt de situatie van de respondenten die deelnamen aan de enquête wat dit betreft van die van de geïnterviewde bewoners. Verder is voor de geïnterviewde bewoners van de 1-meting tot dan toe geen oplossing gevonden (d.w.z. terugkeer naar het land van herkomst, doormigratie naar een derde land of legalisering van verblijf in Nederland). Terwijl voor een deel van de bewoners die ongeveer tegelijkertijd in de opvang kwamen en deze al hebben verlaten, deze oplossing wel is gevonden. Kortom, hierbij gaat het waarschijnlijk om naar verhouding meer complexe casussen.

De geïnterviewde bewoners zijn tussen de 34 en 60 jaar oud, de gemiddelde leeftijd is 52 jaar. Alle geïnterviewden zijn man. Vier van de tien geïnterviewde bewoners komen oorspronkelijk uit Egypte, twee komen uit Marokko en de overige vier geïnterviewden komen uit de volgende landen: Ghana, Oeganda, Syrië, Sudan.

Drie van de tien geïnterviewde bewoners heeft geen opleiding gevolgd. Twee bewoners hebben de middelbare school als hoogst gevolgde opleiding, waarvan één deze opleiding heeft behaald. Eén bewoner heeft het MBO gevolgd, maar niet behaald. Verder hebben vier bewoners hoger onderwijs gevolgd, waarvan drie dit hebben behaald.

De bewoners die deelnamen aan de verdiepende interviews, wijken qua achtergrondgegevens doorgaans niet opvallend af van degenen die de enquête invulden. Een belangrijk verschil is alleen dat van de geïnterviewde bewoners een grotere groep (namelijk drie van de tien) geen opleiding heeft gevolgd, ten opzichte van de bewoners die de enquête invulden (14% heeft geen opleiding gevolgd). Het aandeel van de bewoners dat hoger onderwijs heeft gevolgd wijkt hierbij nauwelijks af.

¹⁹ Het is niet gelukt om van elk van de vijf locaties van HVO-Querido locaties twee bewoners te interviewen, omdat niet van elke locatie bewoners waren die geïnterviewd konden en wilde worden.

²⁰ Nadat de enquêtes zijn gedaan, zijn de verdiepende interviews gehouden. Dit biedt een logische verklaring voordat de geïnterviewde bewoners gemiddeld 6 maanden langer op de HVO-Querido locatie wonen, dan dat de respondenten die de enquête invulden.

²¹ De opvangplek van een bewoner kan meerdere keren met drie maanden verlengt worden wanneer dit nodig is in verband met somatische of psychische problematiek. Daarnaast is de gemeente afgestapt van het gedwongen uitzeggen van bewoners waarbij de termijn is verlopen, maar die niet willen vertrekken uit de opvang.

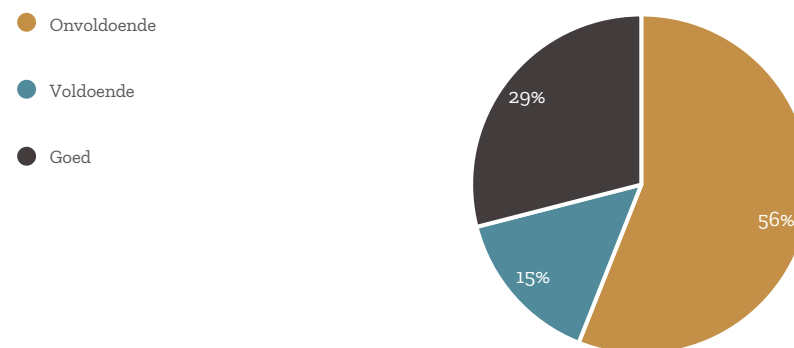
4 Welbevinden en gezondheid

In dit hoofdstuk gaan we in op de resultaten van het onderzoek. We bespreken het welbevinden en de gezondheid van bewoners in brede zin (op basis van de onderwerpen van de positieve gezondheidsvragenlijst) aan het begin van hun verblijf in de opvang. Ook gaan we uitgebreid in op wat bewoners in de verdiepende interviews hebben gezegd over hun fysieke en mentale gezondheid. Hierna bespreken we hoe het wonen op de opvanglocatie bij HVO-Querido bevalt en welke veranderingen zich hebben voorgedaan bij bewoners sinds zij hier wonen. Aan het eind van dit hoofdstuk gaan we in op veranderingen in het welbevinden en de gezondheid van bewoners tijdens het verblijf bij HVO-Querido.

4.1. Algemeen welbevinden laag

Het algemeen welbevinden onder de bewoners van de zelfbeheerde opvang is over het algemeen laag. Gemiddeld geven zij een 5,6 als cijfer aan hun leven. Iets meer dan de helft van de bewoners (56%) geeft hun leven een onvoldoende, 15% geeft een zes of zeven en iets meer dan een kwart (29%) geeft een acht of hoger (zie figuur 4).

Figuur 4: Welk cijfer geef je aan je leven? (n=48)

Wanneer we kijken naar degenen die een onvoldoende geven, dan zien we dat zij als reden hiervoor het vaakst noemen dat ze geen invulling aan hun leven kunnen geven (niet kunnen werken, studeren of een huis hebben) (vijf van de 23 bewoners), vaak gecombineerd met dat zij geen documenten hebben (vier van de 23 noemen dit als reden). Een bewoner antwoordt bijvoorbeeld: *“Ik noem verblijven in een tijdelijk verblijf geen leven, alleen maar eten en slapen. Ik verdien een beter leven. Ik verdien een kans om te kunnen studeren, te werken en een goede baan te hebben. Dan heb ik een leven”*. Een ander antwoordt: *“Geen documenten om normaal te leven (werken, auto rijden, belasting betalen). Ik ben illegaal in Nederland, al 13 jaar. Dat is lastig”*. Ook een slechte psychische of lichamelijke gezondheid wordt vaker als reden genoemd door bewoners die een onvoldoende als cijfer voor hun leven geven (drie van de 23 bewoners noemen dit) en/of het missen van het thuisland of de familie (drie van de 23 bewoners geven dit aan). Bewoners die een acht of hoger geven als cijfer voor hun leven, noemen het vaakst als reden hiervoor dat zij het goed hebben in Nederland (drie van de dertien noemen dit als reden).

4.2. Bewoners vaak negatief over de eigen fysieke gezondheid en hebben veel mentale problemen

In de enquête kregen bewoners twee vragen uit elk van de zes onderwerpen van de positieve gezondheidsvragenlijst²² voorgelegd. Deze zes onderwerpen zijn: Lichaam (fysieke gezondheid), gevoel en gedachten (mentale gezondheid), zinvol leven, kwaliteit van leven, meedoen, en dagelijks leven.

Wat opvalt is dat bewoners (in de enquête) het vaakst negatief zijn over de eigen fysieke gezondheid. Bijna veertig procent (39%) van de bewoners geeft aan zich vaak ziek voelen. Iets meer dan veertig procent (42%) voelt zich niet vaak ziek. Bijna veertig procent bewoners (37%) zegt zich niet gezond te voelen, terwijl eveneens bijna veertig procent (37%) zich gezond voelt.

Wanneer het gaat over het onderwerp 'meedoen en dagelijks leven' mensen, dan zien we dat iets meer dan een derde (34%) aangeeft geen (vrijwilligers) werk te hebben of andere dingen die belangrijk zijn om te doen, iets meer dan een derde (34%) heeft dit wel. Ook heeft iets meer dan een kwart (27%) geen vrienden, iets meer dan de helft (51%) heeft wel vrienden.

Bewoners zijn over het algemeen iets positiever over hun kwaliteit van leven. Iets meer dan een derde (34%) van de bewoners geeft aan gelukkig te zijn, dertig procent van de bewoners geven aan dat zij niet gelukkig zijn. Iets meer dan veertig procent (43%) voelt zich naar eigen zeggen goed, bijna een kwart (24%) voelt zich naar eigen zeggen niet goed.

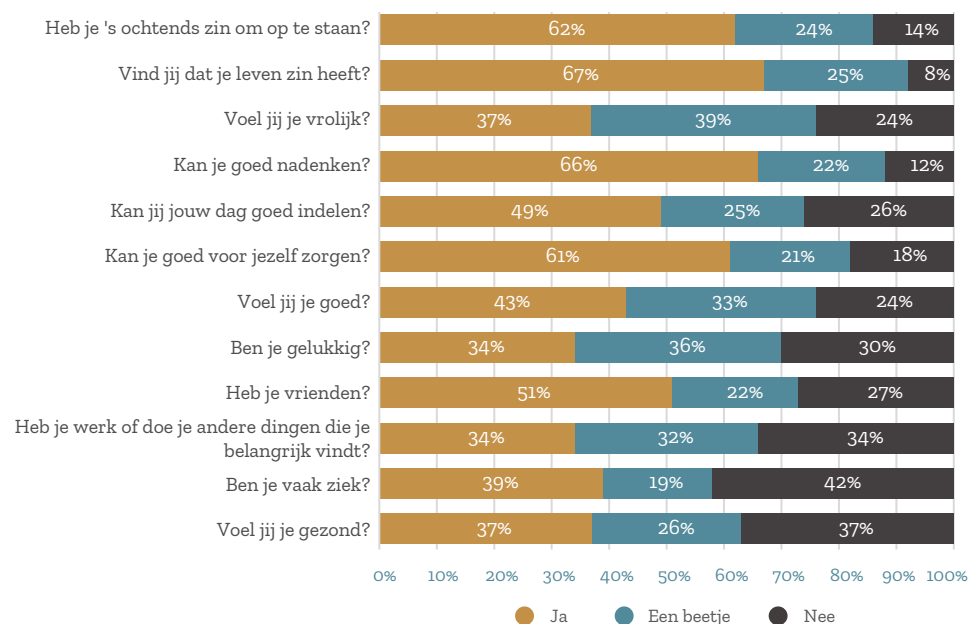
De vragen over het dagelijks leven zijn redelijk positief beantwoord. Een ruime meerderheid (61%) van de bewoners geeft aan goed voor zichzelf te kunnen zorgen, bijna een vijfde (18%) kan dit niet. Ongeveer de helft van de bewoners

kan de dag goed indelen (49%), iets meer dan een kwart van de bewoners kan dit niet (26%).

Verder blijkt dat bewoners de vragen over hun mentale gezondheid over het algemeen redelijk positief beantwoorden. Twee derde (66%) kan goed nadenken, iets meer dan een tiende (12%) kan dit niet. Verder geeft bijna veertig procent (37%) van de bewoners aan zich vrolijk te voelen, een kwart (24%) voelt zich niet vrolijk.

Op het gebied van 'een zinvol leven' zijn bewoners over het algemeen positief. Ongeveer twee derde (67%) van de bewoners vindt dat zijn/haar leven zin heeft, terwijl ongeveer een tiende (8%) dit niet vindt. Iets minder dan twee derde (62%) geeft aan dat ze 's ochtends zin hebben om op te staan, ongeveer een zevende (14%) heeft dit niet. Zie figuur 5 voor een overzicht.

Figuur 5: Vragen over hoe het met je gaat (n=51)

²² Huber, zie ook: iph-eenvoudige-tool-mpg.pdf (mijnpositievegezondheid.nl).

Vergelijking met de uitkomsten van het cliëntonderzoek onder alle bewoners van HVO-Querido

HVO-Querido heeft in 2021 een cliëntonderzoek gedaan, waarbij ook enkele van de bovenstaande items zijn uitgevraagd. Hieruit blijkt duidelijk dat de ongedocumenteerden die op de opvanglocaties in zelfbeheer wonen zich met name minder vrolijk en gezond voelen dan de andere bewoners van HVO-Querido.

Uit de resultaten van het cliëntonderzoek blijkt dat meer dan driekwart (77%) van de cliënten van HVO-Querido zich vaak/meestal gezond voelt, bijna een tiende (8%) voelt zich nooit/meestal niet gezond en vijftien procent antwoordt 'weet niet/geen mening' op de vraag 'Voelt u zich gezond?'. Van de bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer voelt een veel kleiner deel (37%) zich gezond (zie figuur 5).

In het cliëntonderzoek is ook gevraagd aan cliënten of zij zich vrolijk voelen. Hieruit blijkt dat meer dan driekwart (77%) van de cliënten van HVO-Querido zich altijd/meestal vrolijk voelt. Iets meer dan een tiende (13%) geeft aan zich nooit of meestal niet vrolijk te voelen en een tiende (9%) antwoordt 'weet niet' of 'geen mening' op deze vraag. Ook dit verschilt duidelijk van de bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer. Hiervan voelt een veel kleiner deel (37%) zich vrolijk (zie figuur 5).

Verder geeft een grote meerderheid (88%) van de cliënten in het cliëntonderzoek aan dat zij goed voor zichzelf kunnen zorgen. Een twintigste (5%) geeft aan dit nooit of meestal niet te kunnen en net iets meer dan een twintigste (7%) zegt dit niet te weten of geen mening te hebben. Ook hier zien we een verschil met de (ongedocumenteerde) bewoners van de opvanglocaties in zelfbeheer. Hiervan geeft een kleiner deel (61%) aan dat zij goed voor zichzelf kunnen zorgen.

Informatie vanuit de verdiepende interviews O-meting

Uit de verdiepende interviews aan het begin van het verblijf bij HVO-Querido komt een iets ander beeld naar voren in vergelijking met de enquête onder de bewoners in zelfbeheer. De geïnterviewde bewoners hebben vaak problemen met hun de fysieke gezondheid, maar vooral ook mentale problemen.

De helft van de geïnterviewden rapporteert een slechte fysieke gezondheid. Fysieke problemen die genoemd worden zijn: COVID; last van de knieën; pijn in het hele lichaam, rug, spierpijn en hoofdpijn; diabetes en pijn in de rug en knieën. Mentale problemen komen echter nog meer voor dan fysieke problemen.

Een enkeling daargelaten, zijn alle geïnterviewden negatief over hun psychische gezondheid. De meesten van hen rapporteren stressklachten, door de situatie waarin zij verkeren. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: *"Ik zou zeggen, dat ik in mijn situatie stress moet ervaren, want ik moet aan de toekomst denken, maar ik zie ook geen uitkomsten zonder papieren. En dat zorgt ervoor dat ik twee a drie keer s nachts wakker wordt, ik kan niet goed slapen. Alle stress werkt door op mijn psychische gezondheid."* Een ander vertelt: *"Ik moet zeggen, dat het mentaal soms niet zo goed gaat, komt niet doordat ik hier woon, in de LVV. Het komt door mijn situatie, niet door de plek. De stress die ik heb komt door de situatie waarin ik verkeer, niet door de plek. Mijn situatie veroorzaakt me stress"*.

Verschillende geïnterviewden benadrukken dat de situatie waarin zij verkeren (geen legale status hebben) erg naar is. Een geïnterviewde beschrijft dit als volgt: *"Ja voel me echt verdwaald. Weet niet waar ik heen moet. Kan nergens heen. Kan ook niet naar mijn land terug gaan. Daar heb ik ook niks aan. Ik ben daar weggaan 7 jaar geleden. Waarom moet ik terug? Ben juist weggegaan. Ik heb 7 jaar van mijn leven hier verloren. Geen verblijfsvergunning. Geen hulp. Het is gewoon echt... hoofdpijn. Je bent van een plek weg, na 7 jaar, terug naar die plek. Is gewoon moeilijk."* Een ander zegt: *"Ja eigenlijk, voel me slecht. Nog steeds hetzelfde. Want ken mezelf. Zelfde verhaal. Niks nieuws. Probleem hier in Nederland. Kan ook niet*

werken. Je mag niks doen als je illegaal bent. Daardoor word je ook ziek weet je. Als iemand dakloos zien op straat, opvang krijgen, verzekering. Adopteren bijv. Dieren leven hier zelfs beter dan mij. Die hebben mogelijkheden. Ik denk gewoon, wij zijn ver van iedereens gedachten. Illegale mensen, wanneer ik ben illegaal kan helemaal niks. Waarom leef ik dan nog. Is ingewikkeld”.

Verder geven enkele geïnterviewden aan dat zij zware mentale problemen hebben: Een geïnterviewde vertelt bijvoorbeeld: *“Soms hoor ik stem in mijn hoofd. Ben ik helemaal gek van. Ik moet geholpen worden. Misschien soms... gekke mensen buiten. En ik ook. En dan dingen doen. Als dat gebeurt, besef ik niet wat ik doe.”* Een andere geïnterviewde zegt: *“Eerlijk, voel me gewoon elke dag slechter. Gezondheid slecht. Mentaliteit en mentaal ook slecht. Fysieke is ook slecht. Ik wil eigenlijk naar dokter. Om te kijken wat er aan de hand is. Ik voel me gewoon... echt pijn in hele lichaam, rug, spierpijn en hoofdpijn. Ik ben niet gezond in mijn gedachten. Altijd beetje slechte gedachten, slecht slapen. Ik heb elke dag nachtmerries. Nog steeds trauma van oorlog in land waar ik vandaan kwam. Dus ik word wakker in midden van nacht. Nachtmerries.”*

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Net als tijdens de verdiepende interviews aan het begin van het verblijf bij HVO-Querido, geven de geïnterviewde bewoners tijdens de latere verdiepende interviews aan dat zij vaak problemen met hun fysieke en mentale gezondheid hebben. Iets meer dan de helft van de geïnterviewden rapporteert een slechte fysieke gezondheid. Fysieke problemen die genoemd worden zijn: Rugpijn, pijn aan het hart, last van de knie en hartproblemen. Verder is ongeveer twee derde van de geïnterviewden negatief over de eigen psychische gezondheid. De meesten van hen rapporteren stressklachten, door de situatie waarin zij verkeren.

4.3. Geïnterviewde bewoners zijn over het algemeen tevreden over het wonen bij HVO-Querido

Informatie vanuit de verdiepende interviews 0-meting

Uit de verdiepende interviews blijkt verder dat bewoners over het algemeen tevreden zijn over het wonen bij HVO-Querido.²³ Ongeveer de helft van de bewoners is positief over het wonen op de HVO-Querido locatie. Zo vertelt een geïnterviewde eerder op een minder fijne locatie te hebben gewoond. Over het wonen op de HVO-Querido locatie zegt hij: *“De kamer is hier goed en het personeel van HVO-Querido is prettig. Soms, bijvoorbeeld de laatste kerstmis organiseerden ze een diner. En de plek waar we verblijven is erg goed en schoon. De medewerkers van HVO-Querido zijn goede mensen. De meeste van hen zijn oké en als je iets nodig hebt, dan kunnen zij je helpen. Ze zijn aardig voor je.”*

Grofweg de andere helft van de bewoners is hier niet zo positief over, maar geeft tegelijkertijd ook dat het beter is als het alternatief, namelijk geen plek hebben om te wonen. Zo zegt een geïnterviewde: *“Niet slecht, beter dan niks. Zou liever een privé kamer hebben”.* Enkele geïnterviewden benoemen het moeilijk te vinden dat het wonen op de locatie van HVO-Querido tijdelijk is. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: *“Ik vind het hier mooie buurt, rustige buurt weet je. En het is ietsje beter dan helemaal niks. Want vroeger had ik niks, was ik illegaal. Alleen maar buiten geslapen. Nu ik hier woon, heb ik onderdak. Ik vind prima waar ik woon nu. Als ik hier blijf. Tot ik zeg maar, ik voorbereid voor procedure. Zou echt leuk zijn als ik hier blijf wonen weet je. Probleem, alles hier is tijdelijk. En ik moet ook binnenkort in januari of februari, moet ik weg gaan”.*

²³ Hier is in de enquête niet naar gevraagd.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Uit de verdiepende interviews tijdens de 1-meting blijkt dat bewoners ook na verloop van tijd over het algemeen tevreden zijn over het wonen bij HVO-Querido. Net als bij de interviews aan het begin van het verblijf bij HVO-Querido is ongeveer de helft van de bewoners positief over het wonen op de HVO-Querido locatie. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: *"HVO zorgt goed voor mij. Wij maken hier ons eigen eten en wij maken zelf schoon. HVO regelt een huis voor ons, een slaapplek. Ze geven ons 55 euro. Verder moet je alles zelf regelen."* Grofweg de andere helft van de bewoners is hier minder positief over, maar geeft tegelijkertijd ook dat het veel beter is dan op straat slapen. Een geïnterviewde vertelt: *"We hebben op straat geslapen. Moeilijke situatie. Zorgen over nieuwe procedure. Bewoners hier, verschillende verhalen hebben ze. Dus ja, deze plek om te wonen. Veilige plek, we hebben wat we nodig hebben. Maar er is hier geen privacy. Elke kamer heeft twee personen."* Verder benoemen enkele geïnterviewden dat het contact met medebewoners niet goed is. Een geïnterviewde bewoner zegt hierover bijvoorbeeld: *"Contact met mensen niet goed. Altijd onrust met bewoners hier. Altijd paniek. Je weet het. Ieder persoon heeft eigen mentaliteit snap je."*

Uit de interviews blijkt verder dat het voor bewoners belangrijk is om bezig te zijn. Een geïnterviewde zegt: *"Bewoners hier... wij zijn werkeloos weet je. Daarom zoeken wij op de activiteiten, om bezig te blijven. Werkeloos is het moeilijkste. Een persoon heeft het nodig om iets te doen."* Een andere geïnterviewde zegt: *"Ik heb niet veel tijd om te denken aan de volgende dag, ik heb iets te doen, veel activiteiten, ik vind het heel leuk. Ik ben aan het werken met hout."*

4.4. Overgrote meerderheid van de geïnterviewde bewoners benoemt positieve veranderingen sinds zij op de opvanglocatie wonen

Informatie vanuit de verdiepende interviews 0-meting

De overgrote meerderheid van de geïnterviewde bewoners geeft aan dat verschillende dingen in positieve zin zijn veranderd sinds zij op de opvanglocatie in zelfbeheer bij HVO-Querido wonen²⁴. Genoemd worden:

- Minder stress door niet meer op straat leven en meer rust
- Minder stress
- Mentaal gaat het beter, door met minder mensen op een kamer
- Van alcohol verslaving afgekomen
- Mogelijkheid om naar de dokter te gaan
- Vanaf hier geïntroduceerd bij een dokter en psycholoog
- Hoop en HVO-Querido helpt om me beter te voelen
- Veel aardige mensen ontmoet met dezelfde problemen, minder eenzaamheid
- Mensen ontmoet, nu gelukkig
- Meer vrijheid, zelf een sleutel en zelf regels bepalen
- Mijn gezondheid is verbeterd
- Minder medische problemen

Een geïnterviewde bewoner zegt bijvoorbeeld: *"Er is zeker iets veranderd, want op het moment dat je niet op straat leeft en niet zoveel stress ervaart, heb je meer tijd voor jezelf, om na te denken en tot rust te komen. En als ik iets mag toevoegen is dat ik iets positiever ben sinds ik hier ben. Ik kan nu behandeling krijgen en naar de dokter gaan, terwijl ik dat eerder niet kon."* Een andere bewoner zegt: *"Ik word veel geholpen bij HVO. Ze introduceren me tot heel veel dingen. Ze helpen me beter*

²⁴ Hier is in de enquête niet naar gevraagd

voelen. Ik heb het gevoel dat ik weer hoop heb in mijn leven. Ik heb veel aardige mensen ontmoet, die dezelfde problemen hebben. Hier heb ik een klas, een dokter. Ze zorgen goed voor me. Voordat ik hier heen kwam had ik geen hoop, ik wist niet waar ik heen moest. Ik heb zoveel bij HVO. Ze hebben me geïntroduceerd bij het psycholoog bij ARQ. Ze hebben me geïntroduceerd bij heel veel dingen die ik hiervoor niet kon doen." Ook benoemd een van de geïnterviewden verschillende aspecten die samengaan met een opvang in zelfbeheer als vooruitgang: "Ik mag nu zelf bepalen wat ik eet en wat ik koop. Vroeger, was het net een gevangenis. Dan kreeg je eten van hun en moest je in de rij wachten voordat je het kreeg. Als je het eten niet lekker vond; jammer dan. Dan kreeg je geen eten. Nu is het meer vrij, dus ja ik voel me gezonder."

Echter, niet alle bewoners hebben het gevoel dat er iets is veranderd sinds zij op de opvanglocatie van HVO-Querido hier wonen. Zij geven aan dat HVO-Querido hen niet kan helpen, omdat het verkrijgen van de Nederlandse status pas hun problemen oplost. Een van hen vertelt dat hij de opvang moet verlaten en dat zijn situatie hierdoor weer hetzelfde wordt als voor diegene bij HVO-Querido was: "Eigenlijk, in begin wel beter. Alles goed gekomen. Plekje. Maar toen ik hoorde vandaag, moet binnenkort weg gaan. Wat nu? Niks veranderd. Hetzelfde verhaal. Als jaren geleden. Alleen maar tijdelijk weet je. Mensen komen helpen, maar kunnen niks doen verder. Voor mijn papieren of mijn gevoelens, wat ik voel. Het moet van binnen veranderen, bij mij. Mensen proberen mij te helpen, maar als ik zeg maar, ik ben gewoon ziek van binnen. Is moeilijker."

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Ook tijdens de interviews van meting 1 geeft een meerderheid van de geïnterviewde bewoners aan dat er zaken in positieve zin zijn veranderd sinds zij op de opvanglocatie in zelfbeheer bij HVO-Querido wonen. Genoemd worden:

- Meer rust (2x)
- Mentale gezondheid is verbeterd
- Het gaat mentaal beter
- Hier kan je zelf koken
- Minder stress door een dak boven het hoofd
- Plek om een wat langere periode te blijven

Andere bewoners geven aan dat er niets veranderd is, doordat zij zich nog steeds in dezelfde situatie verkeren zonder verblijfsvergunning.

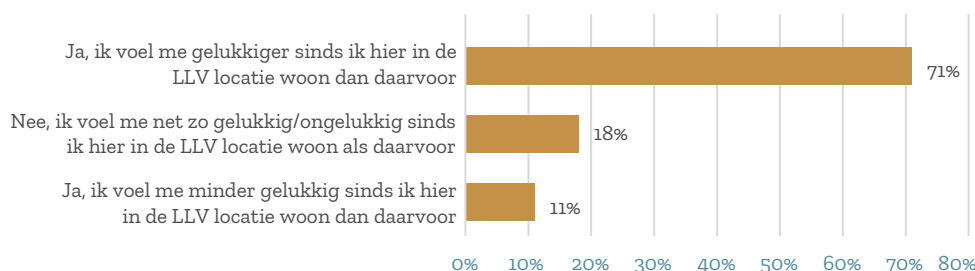
4.5. Bewoners voelen zich gezonder en gelukkiger sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen

Aanvullende informatie vanuit de enquête van de 1-meting

Bij de 1-meting zijn (t.o.v. de 0-meting) extra vragen toegevoegd in de enquête over of er iets is veranderd in hoe gelukkig en gezond de bewoner zich voelt sinds diegene op de 24-uursopvang in zelfbeheer woont.

Bijna driekwart (71%) van de bewoners geven aan dat zij zich gelukkiger voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen. Ongeveer een vijfde (19%) zegt dat dit geen verschil maakt, terwijl ongeveer een tiende (11%) aangeeft dat zij zich minder gelukkig voelen dan voordat zij bij HVO-Querido woonden (zie figuur 6)

Figuur 6: Is er iets veranderd in hoe je je voelt, sinds je hier in de LLV locatie van HVO-Querido woont? (n=28)

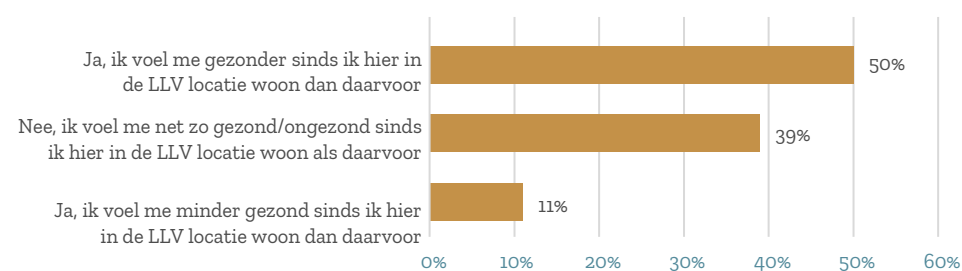

Bewoners die aangeven dat zij zich gelukkiger voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen, noemen hiervoor als reden dat zij nu in elk geval een (goede) opvangplek hebben in plaats van dat zij op staat moeten slapen of dat deze opvang beter is dan de opvang waar zij hiervoor verbleven. Een bewoner antwoordt bijvoorbeeld: *"Ik ben een beetje gelukkiger, vanwege dak boven mijn hoofd en leefgeld"* een andere bewoner vermeldt: *"Ik kan ergens slapen en mijn medicijnen krijgen en innemen"*.

De bewoners die aangeven dat zij zich minder of even gelukkig voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen noemen hiervoor bijna allemaal als reden dat hun situatie onveranderd is. Een bewoner antwoordt: *"Ik leef nog steeds in onzekerheid"* een ander geeft aan: *"Ik dacht dat ik een nieuwe procedure kreeg, maar nu realiseer ik me dat dit niet het geval is"*.

Verder geeft de helft van de bewoners aan dat zij zich gezonder voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen. Ongeveer twee vijfde (39%) zegt dat dit geen verschil maakt, terwijl ongeveer een tiende (11%) aangeeft dat zij zich minder gezond voelen dan voordat zij bij HVO-Querido woonden (zie figuur 7).

Figuur 7: Is er iets veranderd in hoe je je voelt, sinds je hier in de LLV locatie van HVO-Querido woont? (n=28)

Van degenen die zich gezonder voelen sinds zij bij HVO-Querido wonen, noemen veel van hen dat dit komt doordat zij nu naar een dokter en/of psycholoog kunnen²⁵ (vijf van de 14 respondenten die zich gezonder voelen noemen dit als reden hiervoor). Een van hen antwoordt bijvoorbeeld: *"Hier heb ik een huisarts gevonden en krijg ik medicatie. Ik heb ook verwijzing naar GGZ gekregen voor behandeling."* Verder noemen meerdere respondenten (drie van de 14) dat zij nu minder stress of meer rust ervaren.

Degenen die aangeven dat er niets veranderd is in hun gezondheid of dat deze slechter is geworden, noemen hiervoor het vaakst als reden dat zij nog steeds fysiek of psychische klachten hebben of dat zij deze hebben gekregen (vier van de 11) of dat hun situatie nog steeds onveranderd is (drie van de 11 noemt dit).

²⁵ Veel mensen mogen pas in behandeling bij de GGZ als ze stabiele huisvesting hebben, anders worden ze niet toegelaten.

4.6. Minder bewoners geven na verloop van tijd aan dat zij goed kunnen nadenken en gelukkig zijn, wel kunnen meer bewoners goed voor zichzelf zorgen.

Verschillen in uitkomsten tussen de enquête van de 0-meting en 1-meting

Uit de vergelijking tussen de resultaten van de 0-meting en de 1-meting, blijkt dat er tijdens het verblijf in de opvang van HVO-Querido een paar zaken veranderd zijn op het gebied van het welbevinden en de gezondheid van de bewoners.

Minder bewoners geven bij de 1-meting aan dat zij goed kunnen nadenken ten opzichte van de 0-meting.²⁶ Tijdens de 0-meting geeft iets meer dan twee derde (71%) aan goed te kunnen nadenken, iets minder dan een tiende (7%) kan dit niet. Terwijl bij de 1-meting iets meer dan een derde (38%) aangeeft goed te kunnen nadenken, een tiende (10%) kan dit niet.

Ook geven bewoners tijdens de 1-meting minder vaak aan gelukkig te zijn dan tijdens de 0-meting.²⁷ Tijdens de 0-meting geeft iets meer dan twee vijfde (41%) aan gelukkig te zijn, iets minder dan een derde (28%) is dit niet. Terwijl bij de 1-meting iets minder dan een kwart (24%) aangeeft gelukkig te zijn, bijna twee vijfde (38%) is dit niet.

Verder geven meer bewoners tijdens de 1-meting aan vaker goed voor zichzelf te kunnen zorgen, dan tijdens de 0-meting.²⁸ Tijdens de 0-meting geeft ongeveer twee derde (66%) aan goed voor zichzelf te kunnen zorgen, iets meer dan een tiende (14%) kan dit naar eigen zeggen niet. Bij de 1-meting geeft meer dan driekwart (79%) aan goed voor zichzelf te kunnen zorgen, terwijl geen enkele bewoner dit naar eigen zeggen niet kan.

²⁶ Significant: $p < 0,05$

²⁷ Marginaal significant: $p < 0,10$

²⁸ Marginaal significant: $p < 0,10$

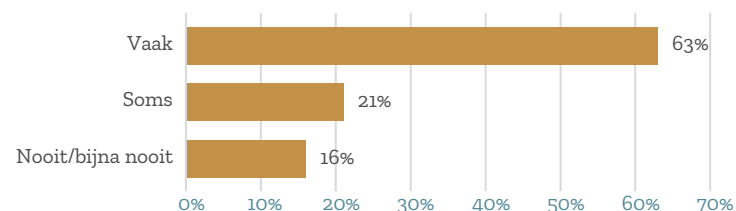
5 Gedachten over de toekomst

In dit hoofdstuk gaan we in op het nadenken over de toekomst; In hoeverre denken bewoners na over de toekomst? Is het moeilijk of makkelijk voor hen om hierover na te denken? Kunnen zij beter over de toekomst nadenken sinds zij in de opvang bij HVO-Querido wonen? En in hoeverre maken bewoners plannen voor de toekomst? Ook bespreken we de suggesties van bewoners voor hoe de medewerkers van HVO-Querido hen nog kunnen helpen zodat ze beter kunnen nadenken over de toekomst. Hierna bespreken we de ideeën die bewoners hebben wat betreft de mogelijkheden voor legaal verblijf in Nederland en of zij denken dat een (goede) toekomst in het land van herkomst mogelijk is. Tot slot gaan we in op het traject 'toekomstoriëntatie'.

5.1. Een ruime meerderheid van de bewoners denkt vaak na over de toekomst

Een ruime meerderheid (63%) van de bewoners geeft aan vaak na te denken over de toekomst. Iets meer dan een vijfde (21%) denkt hier soms over na en ongeveer een zesde (16%) geeft aan niet of bijna nooit over de toekomst na te denken (zie figuur 8). Aan bewoners die aangeven niet of bijna nooit over de toekomst na te denken, is in de enquête gevraagd naar de reden hiervoor. Bewoners geven uiteenlopende antwoorden, bijvoorbeeld "Geen hoop", "Veel dingen aan mijn hoofd en dus kan ik mij niet concentreren" en "Ik leef per dag. Ik weet niet wat er morgen gaat gebeuren".

Figuur 8: Hoe vaak denk je na over de toekomst? (n=49)

Informatie vanuit de verdiepende interviews O-meting

Van de geïnterviewde bewoners zegt de helft vaak na te denken over de toekomst. Daarbij geven verschillende geïnterviewden aan dat ze vaak over de toekomst nadenken, maar hier tegelijkertijd geen inhoud aan kunnen geven omdat deze afhangt van of zij een legale status krijgen. Een geïnterviewde drukt dit als volgt uit: "Ik denk dat ik geen antwoord heb want dat is ook een vraag die mij elke dag bezig houdt, maar het feit dat ik geen documenten heb, zorgt ervoor dat ik niet tot het antwoord kan komen op die vraag. Er zijn mensen die hier tien jaar zijn, die konden ook niets doen met hun toekomst." Enkele andere bewoners geven aan dat zij proberen om op een constructieve manier na te denken over de toekomst en dat zij proberen om dingen te leren, om zo een goede toekomst te creëren. Een bewoner legt uit: "Het ding is, als mens, als men creëer je je toekomst door de slechte situatie waarin je nu verkeerd. Je moet nu dingen aanpassen, zodat ze in de toekomst ten goede komen. Ik probeer nu veel dingen aan te pakken en te leren. Ik probeer veel te leren, de taal en veel meer."

De andere helft van de geïnterviewde bewoners geeft aan niet of nauwelijks over de toekomst na te denken. Hiervan geven enkele bewoners aan dat ze met de dag leven omdat je nooit weet wat het leven brengt. Een bewoner zegt bijvoorbeeld: "Ik weet het niet. Misschien morgen dood. Niemand die het weet. Ja toch. Denk voor 5 jaar? Nee. Nee ik denk het niet. Ik denk vandaag en morgen, andere

dag. Ja toch." Een andere bewoner vertelt dat hij moe is om over de toekomst na te denken, omdat dit tot noch toe zonder resultaat was. Degene zegt: "Eigenlijk, ik was vroeger wel aan het denken. Maar nu niet meer. Ben ik helemaal moe van. Ik denk gewoon, zonder resultaat. Waarom nadenken over toekomst? Ik heb nu niks. Wat ga ik in toekomst hebben dan? Ook helemaal niks. Moet dingen voorbereiden voor morgen. Niet over jaren."

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Sommige bewoners geven in het interview van de 1-meting aan veel over de toekomst na te denken, terwijl anderen aangeven dat zij dit proberen te vermijden omdat dit moeilijk voor hen is. Dit laatste staat bij de interviews van de 1-meting meer op de voorgrond dan bij de interviews aan het begin van het verblijf. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: "Ik denk elke dag over de toekomst. Ik denk dan altijd over geld, ik maak mij zorgen of ik geld ga hebben in de toekomst. Ik heb kracht, ik kan werken, zonder werk heb je geen toekomst." Een andere geïnterviewde vertelt: "Als ik over toekomst ga denken, word ik ziek. Ik denk er liever niet aan Ik leef in het moment. Wat gaat morgen gebeuren? Weet ik niet. Woensdag of donderdag? Ik weet het niet. Toekomst? Nee, daar denk ik niet aan. Eerlijk, ik ga ziek worden of boos. Mijn dag gaat verpest worden als ik daar aan denk. Ik ga daar niet over praten. Waar is de toekomst voor mij? Wat voor toekomst heb ik dan?"

5.2. Meerderheid van de bewoners vindt het moeilijk om over de toekomst na te denken: veelal door onzekere toekomst

62% van de bewoners geeft aan dat zij niet makkelijk over de toekomst kunnen nadenken. Een vijfde vindt dit wel makkelijk en bijna een vijfde (18%) geeft aan dat zij 'een beetje' makkelijk over de toekomst kunnen nadenken. De bewoners die niet makkelijk over de toekomst na kunnen denken, noemen het vaakst als reden hiervoor (tien van de dertig geven dit aan) dat dit komt dat zij niet weten wat er in de toekomst gaat gebeuren of dat de toekomst (door het ontbreken

van een legale verblijfsvergunning) onzeker is. Bijvoorbeeld "Ik al niet weet wat er morgen is, dus hoe kan ik over de toekomst denken. Maar de hoop heb ik altijd".

Verder hebben we gekeken of het moeilijk/makkelijk kunnen nadenken over de toekomst samenhangt met bepaalde achtergrondkenmerken of andere factoren. Moeilijk of makkelijk kunnen nadenken over de toekomst blijkt alleen samen te hangen met of bewoners wel of niet gestart zijn met het traject 'toekomstoriëntatie'²⁹ (zie ook paragraaf 5.8). Hierbij geldt dat bewoners die gestart zijn met het traject 'toekomstoriëntatie' aangeven aan dat zij minder makkelijk over de toekomst kunnen nadenken dan bewoners die niet met het traject gestart zijn (beide factoren hangen sterk samen). Mogelijk komt dit doordat bewoners met dit traject starten wanneer er geen juridische mogelijkheden meer zijn voor legaal verblijf in Nederland, en zij tegelijkertijd geen mogelijkheden zien voor een goede toekomst buiten Nederland.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 0-meting

Uit de verdiepende interviews komt een vergelijkbaar beeld naar voren. Het overgrote deel van de bewoners kan niet goed nadenken over de toekomst. Ze vinden het lastig, omdat ze niet weten wat komen zal en kunnen nog geen plannen maken. Het ontbreken van een verblijfsvergunning is hiervoor vaak een reden. Een bewoner zegt hierover: "Ik krijg medicatie, het is erg lastig voor mij om over de toekomst na te denken. Ik denk meer na over vandaag of over morgen, maar niet verder. Want ik weet niet wat er gaande is in de toekomst, hoe de toekomst gaat zijn." Eén bewoner geeft aan een zonnige toekomst in te zien, en een andere bewoner zegt nu de taal te leren en mensen te ontmoeten, om een betere toekomst te creëren.

²⁹ Het traject 'toekomstoriëntatie' richt zich op vrijwillige terugkeer.

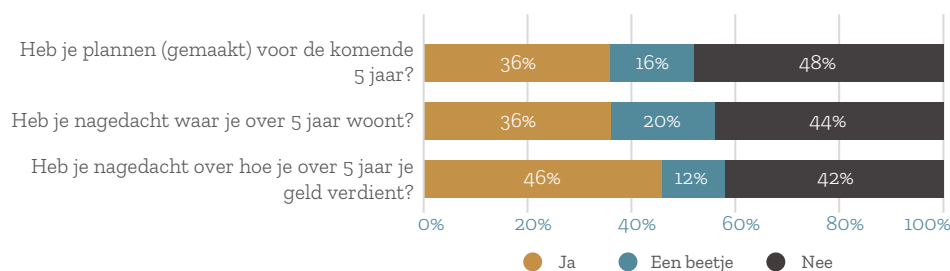
Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Tijdens de verdiepende interviews van de 1-meting geven bijna alle geïnterviewden bewoners aan dat nadenken over de toekomst moeilijk is omdat zij geen verblijfsvergunning hebben. Een geïnterviewde zegt: *“Ja ik heb geprobeerd nadenken over toekomst. Maar niet duidelijk. Wat ik nodig heb, is een nieuwe procedure. Toekomst, wat wij bedoelen als wij zeggen ‘toekomst’. Dit betekent, volgende week, volgende maand. Maar niet volgend jaar. Over jaren nadenken is moeilijk. Wij hebben zorgen over verblijfsvergunning om hier te blijven. Want eigenlijk, ik kan niet terug naar mijn eigen land.”*

5.3. Bewoners hebben vaak geen plannen (gemaakt) voor de komende vijf jaar

Bijna de helft van de bewoners (48%) heeft geen plannen (gemaakt) voor de komende vijf jaar, iets meer dan een derde (36%) heeft dit wel. Verder heeft bijna de helft (46%) niet nagedacht over waar hij/zij over vijf jaar woont, iets meer dan een derde (36%) heeft dit wel gedaan. Iets meer dan veertig procent (42%) heeft niet nagedacht over hoe hij/zij over vijf jaar geld verdient, bijna de helft (46%) heeft dit wel gedaan. (Zie figuur 9.)

Figuur 9: Vragen over de toekomst (n=50)

Informatie vanuit de verdiepende interviews 0-meting

Uit de verdiepende interviews komt nog sterker naar voren dat veel bewoners geen plannen hebben gemaakt. Het merendeel van de geïnterviewde bewoners zegt namelijk geen plannen te hebben gemaakt voor de komende vijf jaar. Als reden hiervoor geven zij aan dat ze per dag leven en daardoor geen plannen kunnen maken voor over vijf jaar en/of dat ze geen plannen kunnen maken omdat ze dit pas kunnen doen nadat ze een legale status hebben gekregen. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: *“Ik denk niet zo ver. Ik denk dag voor dag. 1 dag vooruit. Misschien ben ik morgen dood. Zo ver is moeilijk. Ik geloof in God. Jezus zorgt voor ons. Dag voor dag. Je gaat niet zeggen, over zo veel jaar doe ik dat. Dat weet ik niet. Niet te zeggen. Ik weet niet wat gaat komen. Misschien morgen werken misschien morgen dood, weet ik niet.”* Enkele bewoners hebben wel plannen voor de toekomst. Zo vertelt iemand: *“Tuurlijk! Over vijf jaar denk ik wel dat ik mijn eigen plekje heb. Dan spreek ik de taal. Waar ik dan zal wonen? Ik denk wel dat ik in de buurt van deze stad woon.”*

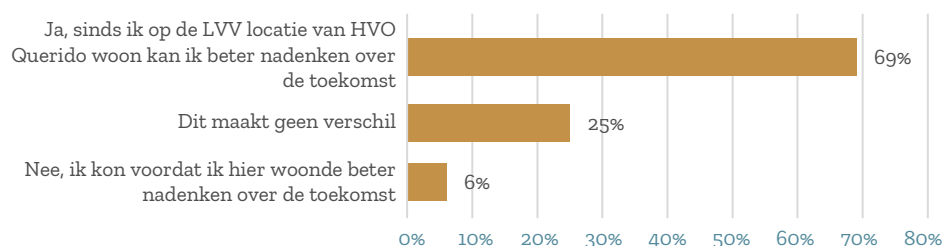
Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Uit de verdiepende interviews bij de 1-meting blijkt duidelijk dat de geïnterviewden doorgaans geen plannen hebben gemaakt, behalve dan om in Nederland te blijven. Ze vinden het moeilijk om over de toekomst na te denken omdat zij geen verblijfsvergunning krijgen of dit nog onzeker is.

5.4. Bewoners kunnen beter over de toekomst nadenken sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen

Bijna driekwart (69%) van de bewoners geven (bij de enquête van de 0-meting) aan dat zij beter over de toekomst kunnen nadenken sinds zij bij HVO-Querido wonen. Een kwart zegt dat dit geen verschil maakt, terwijl iets meer dan een op de twintig bewoners (6%) aangeeft dat zij juist voordat zij bij HVO-Querido woonden beter over de toekomst konden nadenken. (Zie figuur 10).

Figuur 10: Kun je sinds je hier woont beter nadenken over je toekomst dan hiervoor? (n=49)

Aanvullende informatie vanuit de 1-meting van de enquête

Bij de 1-meting hebben we na de vraag "Kun je sinds je hier woont beter nadenken over je toekomst dan hiervoor?" ook gevraagd naar waardoor dit komt. De bewoners die aangeven dat zij sinds zij bij HVO-Querido wonen beter kunnen nadenken over de toekomst, geven hierbij vaak aan dat dit komt doordat zij hier rust hebben en/of veilig zijn (zes van de vijftien bewoners noemen dit). Een bewoner antwoordt bijvoorbeeld: "Ik ben hier veiliger voor de politie. Ik kan nu meer met de toekomst bezig zijn." Ook wordt vaak als reden door bewoners genoemd dat zij nu een verblijfplek hebben (4 van de 15 bewoners noemen dit) of dat zij nu aan activiteiten kunnen deelnemen (3 van de 15 bewoners noemen dit). Eén van hen antwoordt bijvoorbeeld: "Ik krijg nu motivatie van de mensen die hier werken. Ik kan meedoen aan programma's zoals Nederlands leren en anderen ontmoeten." De bewoners die aangeven dat het geen verschil maakt in hoe

goed/slecht zij over de toekomst kunnen nadenken sinds zij bij HVO-Querido wonen, noemen hiervoor veelal dat hun situatie niet veranderd is en nog steeds onzeker is (6 van de 11 noemt dit)³⁰.

Informatie uit de verdiepende interviews 0-meting

Iets meer dan de helft van de geïnterviewde bewoners geeft aan beter na te kunnen denken over de toekomst sinds zij op de opvanglocatie van HVO-Querido wonen. Voornamelijk doordat ze hun eigen plek hebben en hier tot rust kunnen komen. Een geïnterviewde geeft hierover bijvoorbeeld aan: "Ja beter. Kan beter nadenken, uitrusten. Vroeger had ik geen plaats. Hier en daar en overal. Ik kon niet goed nadenken."

Enkele bewoners benoemen aan dat ze wel makkelijker over de toekomst na kunnen denken sinds ze op de locatie bij HVO-Querido wonen, maar dat het toch moeilijk blijft omdat dit een tijdelijk verblijf is: "Ja, het is voor mij makkelijker denk ik inderdaad. Ja een klein beetje. In HVO hier, heb ik wat hulp gekregen. Net als geld, ergens om te verblijven. Een andere dag, een ander leven. Ik ben gezond. Beetje. Probeer mijn hoofd een beetje te openen. Probeer het een beetje te verwelkomen. Ik probeer het, maar moeilijk. Omdat ik niet in HVO blijf. Niet permanent. Het zou goed zijn om hier permanent te blijven. Maar niet mogelijk."

Degenen die niet beter over de toekomst kunnen nadenken sinds zij bij HVO-Querido wonen, geven hiervoor o.a. als reden dat ze niet over de toekomst kunnen nadenken omdat zij geen legale status hebben, of dat het moeten delen van hun kamer met een kamergenoot met een heel ander leef-ritme het nadenken over de toekomst belemmert.

³⁰ Geen van de respondenten geeft aan beter over de toekomst te kunnen nadenken voordat degene bij HVO-Querido woonde.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

De helft van de geïnterviewde bewoners geven aan dat zij sinds zij bij HVO-Querido wonen een beetje beter kunnen nadenken over de toekomst. Een geïnterviewde vertelt bijvoorbeeld dat het wat makkelijker is om over de toekomst te denken dan hiervoor, omdat hij nu een dak boven zijn hoofd heeft en hier op de opvanglocatie kan zijn, maar dat hij hierover over het algemeen niet veel nadenkt. De andere helft van de geïnterviewde bewoners geeft echter aan dat er hierin niets veranderd is, doordat zij geen verblijfsvergunning hebben.

5.5. **Weinig suggesties voor hoe de medewerkers van HVO-Querido er voor kunnen zorgen dat bewoners (nog) beter over hun toekomst kunnen nadenken**

Op de vraag hoe de medewerkers van HVO-Querido, bewoners nog meer kunnen helpen zodat ze beter kunnen nadenken over de toekomst zijn uiteenlopende antwoorden gegeven. Iets meer dan de helft (30 van de 51 bewoners) heeft geen suggesties voor hoe de medewerkers nog meer kunnen helpen. Zij geven aan dat zij tevreden zijn met de hulp van de medewerkers, ofwel dat zij niet weten hoe de medewerkers het nog beter zouden kunnen doen. Een bewoner antwoordt bijvoorbeeld: *“Is al heel goed. Wordt altijd geholpen.”* Enkele bewoners (twee van de 51) geven aan dat de medewerkers hun niet kunnen helpen wat betreft het nadenken over hun toekomst. Een bewoner zegt: *“Weet niet, helpen met tijdelijke dingen is heel goed, maar toekomst niet.”*

Iets meer dan een tiende (zeven van de 51 bewoners) geeft aan dat de medewerkers hen wel zouden kunnen helpen, namelijk met hulpvragen. Hierbij worden verschillende zaken genoemd, zoals helpen met OV kosten, doktersbezoek, een verblijfsvergunning of een advocaat regelen. Het lijkt erop dat de meeste suggesties voor verbetering gaan over hulp van medewerkers in algemene zin

en niet over hulp die ervoor zou kunnen zorgen dat bewoners beter kunnen nadenken over de toekomst.³¹

Informatie uit de verdiepende interviews 0-meting

Ook tijdens de verdiepende interviews worden weinig suggesties gedaan voor wat de medewerkers van HVO-Querido nog meer zouden kunnen doen om er voor te zorgen dat bewoners beter over de toekomst kunnen nadenken. Ongeveer driekwart van de geïnterviewde bewoners heeft hiervoor geen suggesties, waarbij het merendeel eveneens aangeeft dat zij heel positief zijn over de medewerkers van HVO-Querido. Zo antwoordt een bewoner op de vraag of de medewerkers van nog iets kunnen doen om ervoor te zorgen dat het makkelijk wordt om over de toekomst na te denken: *“Nee niet echt. Ze helpen ons met alles, hulp, onderwijs. Het voedselgeld. Ze pakken alles in wat ons op dit moment helpt. Ze geven me het gevoel dat ik thuis ben. Ik dacht altijd dat ik misschien liever dood ging. Maar denk nu dat ik moet leven. Ze brachten hoop.”* Enkele bewoners geven wel suggesties voor verbetering. Een bewoner geeft aan dat hij graag wil dat de begeleiders meer met hem praten over zijn gevoel en een andere bewoner wil graag dat de begeleiders hem helpen met werk zoeken.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

De meeste bewoners hebben geen suggesties voor wat de medewerkers van HVO-Querido nog beter zouden kunnen doen. Enkele bewoners doen wel suggesties voor verbetering, maar deze gaan niet over hoe de medewerkers ervoor kunnen zorgen dat het makkelijk wordt om over de toekomst na te denken. Zo zegt een bewoner dat de begeleiders meer met de bewoners in gesprek moeten gaan (in het algemeen) en een andere bewoner zou graag

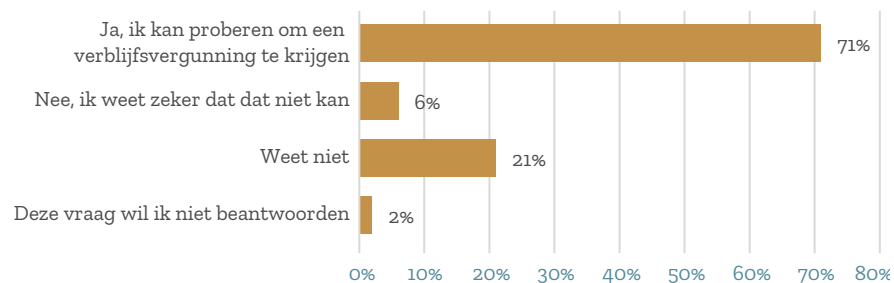
³¹ Een onderzoeksassistent die de enquêtes afnam, geeft ook aan dat bewoners deze vraag ook erg lastig vonden om te begrijpen: *“Hoe kan iemand anders ervoor zorgen dat ik beter kan nadenken over de toekomst?”*

een eigen kamer hebben (in plaats van een gedeelde kamer). Verder doet één bewoner verschillende suggesties, hij zegt: *“Een eigen kamer en ik wil met mensen praten, mensen die mij begrijpen. Het zou mij helpen als er meer aandacht voor de LHBT community zou zijn, meer support. Het zou leuk zijn als er om de paar maanden een activiteit zou zijn voor de bewoners, thuis of buitenshuis. Bijvoorbeeld een BBQ met de bewoners, varen, naar een LHBTQ activiteit. Dus meer activiteiten organiseren. En vergaderingen met de bewoners en medewerkers, over wat je wil en nodig hebt.”*

5.6. Bewoners zien doorgaans nog kansen voor legaal verblijf in Nederland

Bijna driekwart (71%) van de bewoners geeft aan dat er voor hen nog juridische mogelijkheden zijn voor legaal verblijf in Nederland. Ongeveer een vijfde (21%) weet niet of legaal verblijf in Nederland mogelijk is en paar bewoners (6%) geven aan zeker te weten dat deze mogelijkheid er niet is. Een enkeling (2%) wil de vraag naar de juridische mogelijkheden voor legaal verblijf in Nederland niet beantwoorden. (Zie figuur 11).

Figuur 11: Zijn er nog juridische mogelijkheden voor jou voor legaal verblijf in Nederland? (n=48)

Informatie uit de verdiepende interviews 0-meting

Uit de verdiepende interviews komt naar voren dat alle geïnterviewde bewoners aangeven dat er nog juridische mogelijkheden voor hen zijn voor legaal verblijf in Nederland. Op een enkeling na is iedere bewoner aan het proberen om een verblijfsvergunning te krijgen. *“Ja ben bezig met papieren krijgen. Ik verwacht niks. Maar ik doe mijn best. Ik kan niet meer dan mijn best doen. Ik ben bezig met dat. Met mijn papieren. Ja iemand helpt mij. Wanneer ik asiel aan kan vragen bij IND.”* zegt een geïnterviewde bewoner hierover. Een derde van hen heeft er vertrouwen in dat ze in Nederland mogen blijven, de overige bewoners vragen zich af of ze een verblijfsvergunning zullen krijgen.

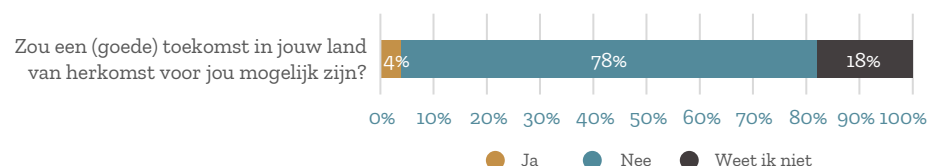
Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

In de verdiepende interviews van de 1-meting geven de geïnterviewde bewoners aan dat zij aan het proberen zijn om een verblijfsvergunning te krijgen. In sommige gevallen lijkt het erop dat de aanvraag voor een verblijfsvergunning is afgewezen en/of dat de kans daarop erg klein is, maar dan nog blijven de bewoners dit proberen. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld: *“Ik heb het hun gevraagd, maar zeggen: “Je krijgt geen papieren. Je gaat geen verblijfsvergunning krijgen. Want niet genoeg reden voor verblijfsvergunning”. Ik ga proberen, ik ga het gewoon proberen heb ik gezegd. Misschien ga ik winnen en krijg ik papieren. Nederland is moeilijk land, om papieren te krijgen, snap je.”*

5.7. Meeste bewoners denken dat een (goede) toekomst in het land van herkomst onmogelijk is

Meer dan driekwart (78%) van de bewoners geeft aan dat een (goede) toekomst in het land van herkomst niet mogelijk is. Slechts een paar bewoner (4%) geven aan dat er wel een (goede) toekomst mogelijk is in het land van herkomst en bijna een vijfde (18%) weet niet of er een (goede) toekomst in het land van herkomst mogelijk is (figuur 12).

Figuur 12: Zou een (goede) toekomst in jouw land van herkomst mogelijk zijn? (n=49)

Informatie uit de verdiepende interviews O-meting

Wat opvalt is dat van de geïnterviewde bewoners, alle bewoners aangeven dat een goede toekomst in hun land van herkomst niet mogelijk is³². Hiervoor geven ze uiteenlopende redenen. Eén bewoner is gevlucht voor een burgeroorlog en enkele bewoners zijn gevlucht vanwege hun seksualiteit: "Ja ik kom uit Uganda, het is nog steeds niet mogelijk om daar heen terug te gaan. Ik kan geen goede toekomst hebben op het platteland, vanwege mijn seksualiteit." Ook geven een paar bewoners aan dat ze niet terug kunnen, omdat niemand hun daar kent, of dat ze daar gediscrimineerd zouden worden, omdat ze al lang in Nederland wonen. Een bewoner legt uit: "Ze gaan mij weg halen daar. Waarom kom ik daar dan. Als ik nu naar Irak ga, zeggen ze jij bent een Nederlandse Irakees. Discriminatie in eigen land. Ze zeggen, waarom land verlaten 7 jaar en weer terug. Zonder niks. Wegwezen. We willen jou niet hebben hier. Mensen hebben zo'n mentaliteit daar, daarom wil ik nooit terug daarheen."

³² Mogelijk durven bewoners die niet weten of een (goede) toekomst in hun land van herkomst mogelijk is, dit niet te zeggen tegen de interviewer uit angst dat dit hun procedure negatief zal beïnvloeden.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Net als tijdens de verdiepende interviews van de O-meting, geven de geïnterviewden van de 1-meting aan dat een goede toekomst in hun land van herkomst niet mogelijk is. Een van hen vertelt hierover: "Als ik terug moet naar Egypte, naar 33 jaar. Dit is niet meer mijn land. Dit is voor mij ook nieuw land. Geld om in eigen land te beginnen, 2000 euro. Eenmalig! Wat moet ik daarmee? Is niet voor mij. Als ik nu terug naar Egypte ga, alles is daar veranderd. Alles is totaal veranderd. Met 2000 euro, ga ik gewoon meteen failliet. Ik ben blind. Je moet daar een woning zoeken, alles zoeken, de mensen spreken alleen Arabisch. De rest... ben er al lang niet meer geweest. Ik heb geen grote familie. Mijn zussen zijn getrouwd, ik weet niet waar ze zijn gebleven en had in 1999 voor het laatste contact met hen."

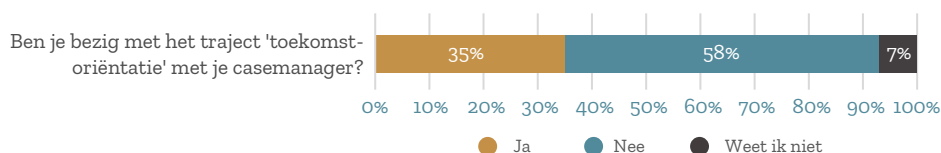
5.8. Een minderheid van de bewoners is bezig met het traject 'toekomstoriëntatie'

De verantwoordelijkheid voor het stimuleren van het ontwikkelen van het perspectief ligt officieel bij de casemanagers van de organisaties die zich bezig houden met juridische zaken (zoals Vluchtelingenwerk en het ASKV). Zij kijken of er kans is op een nieuwe asielpcedure (samen met een advocaat). Wanneer er geen juridisch perspectief meer is (oftewel er geen kans lijkt te zijn op een verblijfsvergunning), gaat de bewoner over naar 'toekomstoriëntatie'. Hierbij krijgt de bewoner een andere casemanager (bijvoorbeeld van Vluchtelingenwerk of Bridge to Better) die de bewoner ondersteund bij het maken van een plan voor de terugkeer naar het thuisland³³.

³³ Bron: De Werdt & van Vugt (2022). Zelfbeheer in perspectief: Onderzoek naar de verwachtingen en vormgeving van de vernieuwde zelfbeheer opvanglocaties van ongedocumenteerde vluchtelingen van HVO-Querido. Amsterdam: HVO-Querido.

Iets meer dan een derde (35%) van de bewoners zijn begonnen met het traject 'toekomstoriëntatie' met een casemanager³⁴ (zie figuur 13 hieronder). Op moment van afname van de vragenlijsten zijn zij gemiddeld acht maanden bezig met dit traject, variërend van minder dan een maand tot maximaal 33 maanden (dit laatste lijkt echter onwaarschijnlijk, gezien de bewoners nog niet zo'n lange tijd bij HVO-Querido wonen).

Figuur 13: Ben je bezig met het traject 'toekomstoriëntatie' met je casemanager? (n=45)

Zoals al eerder aangegeven in paragraaf 5.2, blijkt dat moeilijk of makkelijk kunnen nadenken over de toekomst samenhangt met of bewoners wel of niet gestart zijn met het traject toekomst oriëntatie. Bewoners die gestart zijn met het traject 'toekomstoriëntatie' geven aan dat zij minder makkelijk over de toekomst kunnen nadenken dan bewoners die niet met het traject gestart zijn (er is hierbij sprake van een sterke samenhang).

Informatie uit de verdiepende interviews 0-meting

Van de geïnterviewde bewoners, zijn er een paar bezig met het traject 'toekomstoriëntatie'. Een van hen zegt hierover: "Op dit moment zijn we nog aan het kijken wat de opties zijn, of er een toekomst voor mij in Nederland is of dat ik ergens anders naar toe moet, maar dat bekijken we nog." De andere bewoners zijn niet bezig met dit traject en ongeveer de helft van hen heeft nog nooit gehoord van

34 Een onderzoeksassistent die de enquêtes afnam, geeft aan dat bewoners vaak niet begrepen wat er met het traject 'toekomstoriëntatie' werd bedoeld, waardoor de vraag of zij hier mee bezig zijn voor hen niet altijd goed te beantwoorden was.

dit traject. Het traject is dus bij veel bewoners onbekend. Een van de bewoners zegt hierover het volgende: "Ik heb nooit gehoord over dat traject. Maar ik denk ook, ik als persoon, ik heb niemand nodig om mij te helpen om mij te oriënteren op de toekomst. Ik weet wat ik wil in mijn leven: ik zet mijn eigen doelen. Ik heb daarvoor geen ander persoon nodig. Ik heb van niemand oriëntatie nodig. Ik weet hoe ik moet komen waar ik wil komen. Het ligt allemaal in mijn handen." Enkele bewoners geven aan wel dat zij wel van het traject 'toekomst oriëntatie' hebben gehoord, één van hen is geïnteresseerd in dit traject en wil graag praten over de toekomst³⁵.

Informatie vanuit de verdiepende interviews 1-meting

Van de geïnterviewde bewoners bij de 1-meting is niemand naar eigen zeggen bezig met het traject 'toekomstoriëntatie'.

35 Mogelijk is de inhoud van het traject voor deze bewoner niet helemaal duidelijk.

6 Conclusies

Het doel van het onderzoek was om meer zicht krijgen op eventuele ontwikkelingen in de ervaren kwaliteit van leven en perspectief bij de ongedocumenteerden die in de locaties met zelfbeheer wonen. Hieronder geven we allereerst antwoord op de twee hoofdvragen van het onderzoek. Hierna gaan we in op de vraag of de ongedocumenteerde bewoners in de opvang van HVO-Querido hier rust en ruimte krijgen om aan hun toekomst perspectief te werken.

Hoe ervaren deelnemers de kwaliteit van hun leven en hun perspectief (op een toekomst) bij start van deelname/bewoning van de 24-uurs opvanglocatie?

Het algemeen welbevinden onder de bewoners van de zelfbeheerde opvang is over het algemeen laag. Gemiddeld geven zij een 5,6 als cijfer aan hun leven en meer dan de helft van de bewoners geven als rapportcijfer een onvoldoende aan hun leven. Als reden hiervoor noemen bewoners dat zij geen invulling aan hun leven kunnen geven, meestal gecombineerd met dat zij geen verblijfsvergunning hebben. Ook een slechte psychische of lichamelijke gezondheid wordt vaker als reden genoemd. Bewoners hebben vaak problemen met hun fysieke gezondheid en/of mentale klachten. De bewoners rapporteren veel stressklachten, door de situatie waarin zij verkeren. Uit een vergelijking met een cliëntonderzoek onder bewoners van HVO-Querido, blijkt dat de ongedocumenteerden die op de opvanglocaties in zelfbeheer wonen zich met name minder vrolijk en gezond voelen dan de andere bewoners van HVO-Querido. Dit illustreert de kwetsbaarheid van de doelgroep.

Een meerderheid van de bewoners vindt het moeilijk om over de toekomst na te denken, veelal omdat deze onzeker is. Hoewel bewoners vaak nadenken over de toekomst, kunnen zij hier tegelijkertijd geen inhoud aan geven omdat deze in hun ervaring afhangt van of zij een legale status krijgen. Dit is vaak ook de reden dat bewoners geen plannen hebben gemaakt voor de komende vijf jaar.

Welke verandering in kwaliteit van leven en perspectief ervaren deelnemers tijdens hun verblijf in de opvanglocatie?

Het gaat beter met de bewoners sinds ze in de opvang wonen, maar hun algemeen welbevinden blijft laag. Bewoners voelen zich naar eigen zeggen gelukkiger sinds zij bij HVO-Querido wonen. Veelal omdat zij nu een (goede) opvangplek hebben in plaats van dat zij op straat moeten slapen of omdat de opvang beter is dan de opvang waar zij hiervoor verbleven. Verder voelen bewoners zich over het algemeen gezonder sinds zij bij HVO-Querido wonen, doordat ze naar een dokter en/of psycholoog kunnen, en doordat dat zij nu minder stress en meer rust ervaren. Bewoners geven verder aan dat zij beter over de toekomst nadenken sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen. Als reden hiervoor noemen zij voornamelijk dat ze een verblijfplek hebben en hier tot rust kunnen komen.

Na verloop van hun verblijf in de opvang, kunnen meer bewoners goed voor zichzelf zorgen. Tegelijkertijd geven minder bewoners na verloop van tijd aan dat zij goed kunnen nadenken en gelukkig zijn. Uit de interviews nadat bewoners al een tijd in de opvang verblijven komt sterker naar voren dat bewoners het nadenken over de toekomst vermijden omdat dit moeilijk is, dan dat het geval was bij de interviews aan het begin van het verblijf. Waarschijnlijk doordat de kansen op een verblijfsvergunning afnemen of er niet meer zijn en/of doordat bewoners na verloop van tijd de opvang weer moeten verlaten.

Krijgen bewoners rust en ruimte om aan hun toekomst perspectief te werken?

De rol van HVO-Querido is met name het faciliteren van stabiele huisvesting waardoor bewoners de rust en de ruimte krijgen om aan hun perspectief te werken. We kunnen concluderen dat dit voor een deel gelukt is.

Bewoners zijn over het algemeen tevreden over het wonen bij HVO-Querido. Zij voelen zich naar eigen zeggen gelukkiger en gezonder sinds zij hier wonen. Wat verder opvalt is dat meer bewoners goed voor zichzelf kunnen zorgen, nadat zij een tijd bij HVO-Querido wonen. Het lijkt er dus op dat het verblijf in de opvang van HVO-Querido ervoor heeft gezorgd dat bewoners minder gehospitaliseerd raken. Bewoners geven verder ook aan dat zij beter over de toekomst kunnen nadenken sinds ze in de opvang van HVO-Querido wonen. Voornamelijk doordat ze een tijd lang een verblijfplek hebben en hier tot rust kunnen komen.

Tegelijkertijd blijft het werken aan toekomstperspectief moeilijk. Bewoners ervaren veel stress, door de situatie waarin zij verkeren. Een meerderheid van de bewoners vindt het moeilijk om over de toekomst na te denken, omdat deze onzeker is. Hoewel bewoners vaak nadenken over de toekomst, kunnen zij hier tegelijkertijd geen inhoud aan geven omdat deze vanuit hun ervaring afhangt van of zij een legale status krijgen. Dit is vaak ook de reden dat bewoners geen plannen hebben gemaakt voor de komende vijf jaar. Bewoners zien doorgaans geen ander perspectief dan in Nederland blijven en houden sterk vast aan hun pogingen om een verblijfsvergunning te krijgen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat voor bewoners die gestart zijn met het traject 'toekomstoriëntatie' en voor wie er dus geen kans meer lijkt te zijn op een verblijfsvergunning, nadenken over de toekomst moeilijker is dan voor bewoners die niet aan dit traject deelnemen. Na verloop van tijd neemt het aandeel van de bewoners dat niet goed kan nadenken en niet gelukkig is, toe. Ook zeggen geïnterviewde bewoners die al een tijd in de opvang verblijven vaker dan geïnterviewde

bewoners die hier nog maar kort wonen, dat zij het nadenken over de toekomst vermijden omdat dit moeilijk voor hen is. Waarschijnlijk doordat de kansen op een verblijfsvergunning afnemen of er niet meer zijn en/of doordat bewoners na verloop van tijd de opvang weer moeten verlaten.

Opvallend is verder dat veel van de geïnterviewde bewoners nog niet eerder van het traject 'toekomstoriëntatie' hebben gehoord. Blijkbaar is de precieze opzet van het uitvoeringsplan 24-uursopvang ongedocumenteerd bij hen niet goed bekend. Een suggestie voor verbetering is dan ook om te zorgen voor een betere bekendheid van deze opzet bij de bewoners.

Bijlage 1: Land van herkomst bewoners 0-meting

Tabel 1. Land van herkomst bewoners (n=51)

	Frequentie	Percentage
Egypte	6	12%
Nigeria	6	12%
Irak	4	8%
Oeganda	4	8%
Algerije	2	4%
China	2	4%
Ethiopië	2	4%
Ghana	2	4%
Iran	2	4%
Ivoorkust	2	4%
Libië	2	4%
Marokko	2	4%
Pakistan	2	4%
Afghanistan	1	2%
Eritrea	1	2%
Gambia	1	2%
Guineé	1	2%
Libanon	1	2%
Liberia	1	2%
Senegal	1	2%

Siërra Leone	1	2%
Sudan	1	2%
Suriname	1	2%
Syrië	1	2%

Bijlage 2: Land van herkomst bewoners 1- meting

Tabel 2. Land van herkomst bewoners (n=29)

	Frequentie	Percentage
Egypte	6	21%
Irak	2	7%
Ivoorkust	2	7%
Marokko	2	7%
Nigeria	2	7%
Oeganda	2	7%
Algerije	1	3%
Afghanistan	1	3%
China	1	3%
Eritrea	1	3%
Ethiopië	1	3%
Gambia	1	3%
Ghana	1	3%
Guineé	1	3%
Libanon	1	3%
Sierra Leone	1	3%
Sudan	1	3%
Suriname	1	3%
Syrië	1	3%
Uganda	1	3%

COLOFON

Opdrachtgever	HVO Querido
Auteurs	Drs. D. Bulsink L.H. Kok
Met medewerking van	N. Buiten, MSc M. Out, MSc
Foto omslag	Peter Kempers, HVO-Querido
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59 C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-241-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, juli 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.